

دی ۱۴۰۱  
مسلسل: ۱۸۶۱۰

**مطالعات راهبردی درباره برنامه هفتم توسعه (۳):  
بررسی تجربه کشور ویتنام در برنامه ریزی توسعه**





مرکز پژوهش‌ها  
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۶۱۰

کد موضوعی: ۲۲۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مطالعات راهبردی درباره برنامه هفتم توسعه (۳): بررسی تجربه کشور ویتنام در برنامه‌ریزی توسعه

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه توسعه و برنامه‌ریزی و گروه اقتصاد بین‌الملل)  
تهیه و تدوین‌کنندگان: سیدجعفر حسینی، نسیم قباشی، روح‌ا... ابوجعفری (هیئت علمی پژوهشکده مطالعات فناوری)، توفیق حسین‌زاده لنج‌آبادی  
ناظران علمی: سیدعلی روحانی، موسی شهبازی غیائی، سیدمحسن علوی‌منش  
اظهارنظرکنندگان: احمد شعبانی، فرشاد مؤمنی، حجت‌ا... میرزایی  
ویراستار تخصصی: —  
ویراستار ادبی: پرند فیاضی  
صفحه‌آرا: مهدیه قمچیلی  
این گزارش با همکاری و مشارکت پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری تهیه شده است.

واژه‌های کلیدی:

۱. برنامه توسعه
۲. برنامه هفتم
۳. ویتنام
۴. مطالعات تطبیقی



تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۰/۳

## به نام خدا

### فهرست مطالب

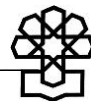
۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۳	مقدمه و بیان مسئله
۵	بخش اول - اقتصاد ویتنام در گذر زمان
۵	۱-۱-۱. بررسی وضعیت شاخص‌های کلان اقتصادی ویتنام
۶	۱-۱-۱-۱. رشد اقتصادی
۶	۱-۱-۲. تورم
۷	۱-۱-۳. نرخ بیکاری
۷	۱-۱-۴. ضریب جینی
۸	۱-۱-۵. صادرات تولیدات کارخانه‌ای
۹	۱-۱-۶. شاخص توسعه انسانی (HDI)
۹	۱-۲. مروری بر وضعیت کشور ویتنام پیش از جهش اقتصادی
۹	۱-۲-۱. نگاهی به تحولات تاریخی ویتنام تا قبل از وحدت دو بخش شمالی و جنوبی
۱۱	۱-۲-۲. مروری بر تحولات اقتصادی کشور ویتنام
۱۲	۱-۲-۳. آغاز اصلاحات اقتصادی
۱۳	بخش دوم - نقش برنامه‌ریزی توسعه در دوران جهش اقتصادی ویتنام
۱۳	۲-۱. نقش برنامه‌ریزی توسعه در فرایند جهش اقتصادی
۱۶	۲-۲. برنامه‌های توسعه و سیاست صنعتی
۱۹	۲-۳. بررسی نهاد برنامه‌ریزی در کشور ویتنام
۲۱	۲-۴. فرایند تهیه برنامه و ارزیابی برنامه توسعه
۲۲	بخش سوم - تحلیل مقایسه‌ای برنامه توسعه ویتنام و ایران
۲۲	۳-۱. استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور ویتنام
۲۴	۳-۲. برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام
۲۶	۳-۳. برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران
۲۸	۳-۴. مقایسه برنامه توسعه ایران و برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام
۳۱	جمع‌بندی
۳۲	منابع و مأخذ

### فهرست جداول

- جدول ۱. وضعیت اقتصادی کشور ویتنام در سال ۲۰۱۹..... ۵
- جدول ۲. برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور ویتنام..... ۱۳
- جدول ۳. انواع اسناد برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام..... ۱۵
- جدول ۴. سیاست‌های صنعتی ویتنام..... ۱۹
- جدول ۵. ساختار سازمانی وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری ویتنام..... ۲۱
- جدول ۶. استراتژی ده‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام ۲۰۲۰-۲۰۱۱..... ۲۳
- جدول ۷. کلیات برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام ۲۰۲۰-۲۰۱۶..... ۲۵
- جدول ۸. کلیات برنامه ششم توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی ایران ۱۴۰۰-۱۳۹۶..... ۲۶
- جدول ۹. مقایسه برنامه توسعه ویتنام و ایران..... ۲۸
- جدول ۱۰. مفاد برنامه‌ریزی توسعه در بخش خدمات کشور ویتنام - ۲۰۲۰-۲۰۱۵..... ۲۹
- جدول ۱۱. مفاد برنامه‌ریزی توسعه در بخش بودجه و مالیه عمومی کشور ایران - ۱۴۰۰-۱۳۹۶..... ۳۰

### فهرست نمودارها

- نمودار ۱. روند رشد اقتصادی در کشور ویتنام طی دوره ۲۰۱۹-۱۹۸۵..... ۶
- نمودار ۲. روند تورم در کشور ویتنام طی دوره ۲۰۱۹-۱۹۹۷..... ۷
- نمودار ۳. روند نرخ بیکاری در کشور ویتنام طی دوره ۲۰۱۹-۱۹۹۱..... ۷
- نمودار ۴. روند ضریب جینی در کشور ویتنام طی دوره ۲۰۱۸-۱۹۹۲..... ۸
- نمودار ۵. صادرات تولیدات کارخانه‌های کشور ویتنام در دوره ۲۰۱۹-۱۹۹۰..... ۸
- نمودار ۶. شاخص توسعه انسانی کشور ویتنام در دوره ۲۰۱۹-۱۹۹۰..... ۹



## مطالعات راهبردی درباره برنامه هفتم توسعه (۳): بررسی تجربه کشور ویتنام در برنامه‌ریزی توسعه

### چکیده

تجربه برنامه‌ریزی در کشور نشان می‌دهد که بسیاری از اهداف و پیش‌بینی‌هایی که در برنامه‌های توسعه در نظر گرفته شده بود، محقق نشده است. در این راستا، انجام مطالعات تطبیقی می‌تواند نحوه رسیدن به اهداف برنامه‌های توسعه در سایر کشورها را مشخص نماید. در این چارچوب در این گزارش سعی شده است کشور ویتنام به‌عنوان یکی از کشورهایی که در چند سال اخیر در شاخص‌های اقتصاد کلان و به ویژه خروج از دام فقر وضعیت مناسبی داشته است بررسی گردد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد فارغ از تفاوت‌های ویژگی‌های شکلی بین برنامه توسعه کشور ویتنام و ایران، نکته حائز اهمیت تفاوت ماهوی و محتوایی احکام برنامه‌های توسعه در دو کشور است. آنچه در برنامه توسعه کشور ویتنام دنبال می‌شود، ناظر بر مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌ها و فعالیت‌های اولویت‌دار است که در کنار برخی اهداف کلان، سند برنامه این کشور را تشکیل داده است. در برنامه توسعه کشور ویتنام گزاره‌ها به‌صورت کلی و ارشادی است و مهم‌تر آنکه سعی می‌کند راهبرد یا راهبردهای کلانی را در حوزه‌های مشخص شده دنبال کند.

از منظر نهادی نیز در کشور ویتنام وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری مسئول تنظیم پیش‌نویس تمامی اسناد برنامه توسعه این کشور است و علی‌رغم آنکه مرجع تصویب نهایی این اسناد در نظام تصمیم‌گیری این کشور متفاوت است، تفاوت چندانی بین لایحه آماده شده توسط این وزارتخانه و متن نهایی وجود ندارد. این مسئله موجب ایجاد یک وحدت رویه در تنظیم همه برنامه‌های ملی، منطقه‌ای و محلی ویتنام شده است و برنامه‌های مختلف یکدیگر را پوشش داده و حمایت می‌کنند.

### خلاصه مدیریتی

تجربه برنامه‌ریزی در کشور نشان می‌دهد بسیاری از اهداف و پیش‌بینی‌هایی که در برنامه‌های توسعه در نظر گرفته شده بود، محقق نشده است و عمده اهداف برنامه‌های توسعه با واقعیت‌های حکمرانی کشور فاصله زیادی دارد. حال سؤال مهم این است که آیا الگوی کنونی تدوین قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه، الگویی موفق برای نوع مداخله دولت در اقتصاد و جامعه خواهد بود یا آنکه باید به دنبال الگویی جایگزین برای حل این مسئله باشیم. در این راستا، یکی از بهترین سنگ محک‌ها برای فهم نیاز یا عدم نیاز کشور به تداوم الگوی کنونی برنامه‌ریزی توسعه یا ضرورت ایجاد هر نوع اصلاح در روند تدوین برنامه‌های توسعه، انجام مطالعات تطبیقی در خصوص نوع مواجهه دولت‌های کشورهایی با شرایط مشابه با این موضوع است. در این چارچوب در این گزارش سعی شده است تجربه برنامه‌ریزی توسعه در کشور ویتنام بررسی شود. کشور ویتنام به‌عنوان یکی از اقتصادهای در حال ظهور در سال‌های اخیر رکوردهای قابل توجهی را

در عرصه اقتصاد آسیا به خود اختصاص داده است. به نحوی که در سال ۲۰۲۰ در حالی که اکثر اقتصادها به واسطه بیماری کرونا در وضع نامناسبی قرار داشتند رشد اقتصادی ۲/۹ درصدی را تجربه کرده است. البته این به معنای آن نیست که ویتنام توانسته است در عرصه بین‌الملل به‌عنوان یک کشور توسعه‌یافته و یا کشوری با سطح درآمد متوسط به بالا شناخته شود؛ اما با توجه به وضعیت سه دهه قبل این کشور و تحولات رخ داده در سال‌های اخیر به نظر می‌رسد می‌تواند در یک دهه آینده از این کشور عملکرد بهتری را انتظار داشت.

در این میان، برنامه‌های توسعه ملی که از پیش از دوران جهش اقتصادی این کشور به‌عنوان یکی از ابزارهای تنظیم‌گری و هماهنگی اقتصادی مورد استفاده بوده است، همچنان در دوران جدید نیز نقش مهمی در ساختار سیاسی و تصمیم‌گیری‌های کلان اقتصادی این کشور داشته است. مسئله اصلی شکل‌گیری اراده لازم در این کشور، برای ایجاد یک جهش اقتصادی و تحول در ساختار اقتصادی بوده است که نقطه عطف آن برنامه موسوم به دوی موی در کنگره ششم حزب کمونیست ویتنام در سال ۱۹۸۶ بوده است؛ اما پرواضح است که ابزار برنامه‌ریزی ملی توانسته است این تحول و جهش را منظم و قاعده‌مند نماید و به‌نوعی تسهیل‌گری لازم را در این عرصه به ارمغان داشته باشد.

بررسی و مقایسه سند برنامه توسعه کشور ویتنام با ایران نیز حاکی از آن است که فارغ از ویژگی‌های شکلی و ساختاری که تفاوت‌هایی بین برنامه توسعه دو کشور را بیان می‌دارد، نکته حائز اهمیت تفاوت ماهوی و محتوایی احکام برنامه‌های توسعه در دو کشور است. آنچه در برنامه توسعه کشور ویتنام دنبال می‌شود، عملاً ناظر بر مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌ها و فعالیت‌های اولویت‌دار است که در کنار برخی اهداف کلان سند برنامه این کشور را تشکیل داده است. این در حالی است که در کشور ما برنامه ناظر بر مجموعه‌ای از احکام نامنسجم و سهم‌خواهی دستگاه‌ها با بار مالی فراوان بر کشور است. در برنامه توسعه کشور ویتنام بخش‌ها به‌صورت کلی و مواد آن نیز هم به‌صورت کلی است و به چهار دسته جهت‌گیری، اهداف، فعالیت‌های اولویت‌دار و سیاست‌های اجرایی و ابزارهای قانونی برای هر بخش تقسیم می‌شود. در این برنامه، گزاره‌ها به‌صورت کلی و ارشادی است و مهم‌تر آنکه سعی می‌کند راهبرد یا راهبردهای کلانی را در حوزه‌های مشخص شده دنبال کند؛ اما آنچه در برنامه توسعه ایران حاکم است عمدتاً احکامی تکلیفی است، از سویی این نکته را نیز می‌توان اضافه کرد که به نظر می‌رسد برنامه‌های توسعه در ایران، راهبرد کلانی را دنبال نمی‌کنند و عمدتاً به مسائل بسیار جزئی می‌پردازند. از منظر نهادی نیز در کشور ویتنام وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری مسئول تنظیم پیش‌نویس تمامی اسناد برنامه توسعه این کشور است و علی‌رغم آنکه مرجع تصویب نهایی این اسناد در نظام تصمیم‌گیری این کشور متفاوت است، تفاوت چندانی بین لایحه آماده شده توسط این وزارتخانه و متن نهایی وجود ندارد. این مسئله موجب ایجاد یک وحدت رویه در تنظیم همه برنامه‌های ملی، منطقه‌ای و محلی ویتنام شده است و برنامه‌های مختلف یکدیگر را پوشش داده و حمایت می‌کنند.



## مقدمه و بیان مسئله

فاصله تاریخی با آنچه توسعه‌یافتگی نامیده می‌شود و عدم انباشت مناسب سرمایه در کشور ما که مسبب بروز چالش‌های اقتصادی متعدد در دوران معاصر بوده است، باعث شده است که ایده برنامه‌ریزی از اولین روزهای شکل‌گیری دولت مدرن در ایران در دستور کار سیاستگذاران و دغدغه‌مندان توسعه کشور قرار گیرد. در واقع، در اینجا مفروضه اصلی طرفداران ایده برنامه‌ریزی آن است که این فاصله تاریخی و عدم انباشت مناسب سرمایه بدون مداخله دولت به راحتی جبران نخواهد شد و در این راستا برنامه‌ی ابزاری است که مداخله دولت را از طریق ایجاد هماهنگی میان ارکان مختلف دولت به مداخله‌ی هوشمند و کارآمد تبدیل می‌کند.

اما در سوی مقابل، مخالفان نظام برنامه‌ریزی، ایده برنامه‌ریزی را ملهم از رویکردهای مدیریتی برآمده از نظام‌های کمونیستی می‌دانند که اولین بار در شوروی شکل گرفت که صرفاً مسبب شکل‌گیری فرمالیسمی ناکارا، تمرکزگرایی شدید، به حاشیه رانده شدن بخش خصوصی و مشروعیت برای رقابت دولت با بخش خصوصی و برهم‌خوردن روابط میان بخش‌های مختلف دولت بوده و تنها نتیجه آن افزایش هزینه‌های اداره کشور بدون هرگونه دستاورد مشخصی در حوزه توسعه اقتصادی و انباشت سرمایه است.

حال با توجه به نزدیک شدن به سال پایانی برنامه ششم توسعه و به حاشیه رانده شدن این برنامه در مقام عمل، این سؤال در پیش‌روی نهادهای سیاستگذار قرار دارد که آیا الگوی کنونی تدوین قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه الگویی موفق برای نوع مداخله دولت در اقتصاد و ریل‌گذاری بلندمدت اقتصاد کشور خواهد بود یا آنکه باید به دنبال الگویی جایگزین برای حل این مسئله بود. به عبارت بهتر، عقیم ماندن بسیاری از اهداف بزرگ توسعه‌ی کشور و عدم امکان دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده در اسناد بالادستی از یک‌سو و انحراف‌های گسترده دولت‌ها از اهداف برنامه‌های توسعه به‌ویژه در سه برنامه اخیر از سوی دیگر، این پرسش جدی را در نزد نهادهای سیاستگذار مطرح ساخته است که آیا باید الگوی برنامه‌ریزی در ایران همچنان و مبتنی بر شرایط پیشین تداوم داشته باشد یا آنکه نیازمند تغییرات بنیادی در نگاه ما به موضوع برنامه‌ریزی هستیم و چالش ناکارآمدی برنامه‌های توسعه در ایران بیش از آنکه به یک دولت خاص بازگردد، متوجه ذات نظام برنامه‌ریزی است.

با توجه به شرایط کنونی اقتصاد کشور که منجر به کاهش نرخ رشد اقتصادی کشور و همچنین نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی شده است پاسخ به این پرسش از ضرورتی دو چندان نسبت به چند سال قبل برخوردار شده است؛ زیرا کشور در صورتی که نتواند با الگوی مناسبی از تصمیم‌گیری جهشی در سرمایه‌گذاری‌های داخلی خود ایجاد کند، در یک دهه آینده که ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری‌های گذشته نیز به اتمام برسد با چالش‌های جدی توسعه‌ی و امکان ورود به دایره کشورهای با درآمد سرانه پایین مواجه خواهد شد.

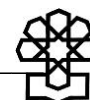
در این راستا، یکی از بهترین سنگ محک‌ها برای فهم نیاز یا عدم نیاز کشور به تداوم الگوی کنونی برنامه‌ریزی توسعه، انجام مطالعات تطبیقی متعدد در خصوص نوع مواجهه دولت در کشورهای مختلف اعم از کشورهای توسعه‌یافته و یا کشورهای در حال توسعه با این موضوع است. پرسش‌هایی از قبیل آنکه آیا در کشورهای دیگر نیز مشابه آنچه ما به‌عنوان سند برنامه به تصویب مجلس می‌رسانیم وجود دارد یا خیر؟ آیا آنچه ما به‌عنوان برنامه در ذهن داریم در کشورهای دیگر نیز در همین قالب و فرم ارائه می‌شود یا آنکه در قالب و فرم‌های دیگری طراحی می‌شود و به عرصه

اجرا در می‌آید؟ آیا اصولاً چیزی به نام برنامه به‌عنوان ابزار مداخله دولت حتی در کشورهای متمایل به برنامه در ادوار گذشته، به موزه تاریخ سپرده شده است؟ آیا ممکن است که در کشورهای دیگر به‌ویژه کشورهای در حال توسعه، مسئله برنامه‌ریزی بیش از آنکه به سندی پیوند خورده باشد ناظر بر وجود یک سازمان مجری توسعه باشد؟ و سؤالات مشابه دیگر سؤالات پایه‌ای خواهد بود که پاسخ به آنها خواهد توانست راهنمای مناسبی پیش‌روی سیاستگذاران کلان کشور در آستانه تدوین برنامه هفتم توسعه باشد.

بر این اساس، در این گزارش سعی خواهد شد کشور ویتنام به‌عنوان یکی از کشورهایی که در چند سال اخیر وضعیت اقتصادی مناسبی را داشته است و توانسته است تا حدود زیادی از دام فقر سال‌های گذشته خارج شود بررسی گردد. شاخص‌ها و عملکردهای اقتصادی کشورها، یکی از دلایل انتخاب کشورها برای مطالعه تطبیقی است. کشور ویتنام به‌دلیل شاخص‌هایی نظیر نرخ رشد، نرخ تورم، نرخ بیکاری، نرخ فقر، صادرات صنایع کارخانه‌ای و شاخص توسعه انسانی (HDI) که در سال‌های اخیر رشد قابل توجهی داشته‌اند، انتخاب شده است.

کشور ویتنام از لحاظ جغرافیای طبیعی در جنوب شرق آسیا و در قسمت شرقی شبه‌جزیره هند و چین قرار گرفته است. همسایگان این کشور از سمت شمال چین، از سمت غرب لائوس و از جنوب غرب، کامبوج است و از سمت شرق و جنوب، همجوار دریای چین است. وسعت سرزمین نیز ۳۶۳۰۳۳ کیلومتر مربع (یک‌پنجم ایران) و طول خطوط ساحلی در حدود ۳۴۴۴ کیلومتر است. این کشور از لحاظ جغرافیای انسانی نیز جمعیتی بالغ بر ۹۵ میلیون نفر دارد. زبان رسمی مردم این کشور نیز، ویتنامی است. حدود ۸۰ درصد مردم ویتنام بی‌دین، ۹/۵ درصد بودایی، ۷ درصد مسیحی و مابقی ترکیبی از ادیان دیگر است. جمعیت باسواد این کشور نیز ۹۳ درصد کل جمعیت این کشور را تشکیل می‌دهد. این کشور دارای ۵۹ استان است و پایتخت آن شهر هانوی<sup>۱</sup> است. از دیگر شهرهای مهم این کشور هوشی‌مین،<sup>۲</sup> های‌فونگ،<sup>۳</sup> دانانگ،<sup>۴</sup> های‌دونگ<sup>۵</sup> و لم‌دونگ<sup>۶</sup> است.<sup>۷</sup> نکته قابل توجه در خصوص ویتنام آن است که با توجه به شاخص‌های جدید توسعه‌یافتگی به‌ویژه از منظر رابطه متقابل رشد و توسعه، نظیر شاخص افزایش پیچیدگی محصولات صادراتی یک کشور، نقشه فضای محصولی این کشور به سمت یک اقتصاد توسعه‌گرا و ورود به زنجیره‌های ارزش جهانی بوده است. به همین دلیل، در سال ۲۰۲۰ که رشد اقتصادی در اکثر کشورهای دنیا به‌واسطه همه‌گیری کرونا منفی بود، رشد اقتصادی این کشور با میزان ۲/۹ درصد، حتی از کشور چین نیز پیشی گرفته است. به‌صورت کلی نیز، مطالعات گسترده انجام شده سال‌های اخیر در خصوص این کشور نیز حاکی از مسیر رو به رشد سال‌های آتی این کشور و شکل‌گیری یک تحول اقتصادی جدید در این منطقه از آسیا در چند سال آینده خواهد بود؛ بنابراین، توجه به چگونگی این تغییر برای کشوری که در چند دهه قبل از تأمین غذای روزانه مردم خود نیز ناتوان بود، می‌تواند درس‌آموخته‌های فراوانی برای سیاستگذاری در کشور ما به‌ویژه در موضوع برنامه‌ریزی و توسعه داشته باشد.

1. Hanoi
2. Ho Chi Minh
3. Haiphong
4. Da Nang
5. Hải Dương
6. Lam Dong



بر این اساس، ابتدا در بخش نخست گزارش به بررسی اجمالی وضعیت اقتصاد ویتنام در چند دهه اخیر پرداخته شده است که در ذیل آن در قسمت اول، شاخص‌های اقتصاد کلان ویتنام در ۳ دهه اخیر حسب آمارهای منتشره از مراکز معتبر بین‌المللی بررسی شده است. سپس در قسمت دوم این بخش و در یک بررسی اجمالی سعی شده است وضعیت تاریخی و اقتصادی این کشور پیش از بهبود نماگرهای اقتصاد کلان این کشور و بعد از آن مورد ارزیابی و واکاوی قرار گیرد. سپس در بخش دوم به تحلیل ایده برنامه‌ریزی در اقتصاد این کشور و جایگاه تاریخی آن در اقتصاد این کشور و نحوه تهیه، تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه اشاره شده است. در بخش سوم گزارش نیز تلاش خواهد شد که حسب آنچه در اسناد برنامه‌ریزی این کشور وجود دارد یک مقایسه تطبیقی میان الگوی برنامه‌ریزی در این کشور با الگوی برنامه‌ریزی در ایران صورت گیرد و به تفاوت‌های ماهوی و صوری نظام برنامه‌ریزی در این دو کشور اشاره گردد.

## بخش اول - اقتصاد ویتنام در گذر زمان

### ۱-۱. بررسی وضعیت شاخص‌های کلان اقتصادی ویتنام

ویتنام در حال حاضر یکی از کشورهای موفق در حوزه اقتصاد به‌شمار می‌رود و در ۳۰ سال گذشته توانسته است خود را از زمره فقیرترین کشورها جدا کند؛ تا جایی که درآمد سرانه در این کشور از ۹۵ دلار در سال ۱۹۹۰، به ۲۷۱۵ دلار در سال ۲۰۱۹ رسیده است. همان‌گونه که در جدول ۱ نشان داده شده است، براساس آخرین آمارهای منتشره توسط بانک جهانی، شاخص‌های کلان اقتصادی این کشور به‌خوبی نشان‌دهنده این واقعیت است.

جدول ۱. وضعیت اقتصادی کشور ویتنام در سال ۲۰۱۹

ردیف	متغیر اقتصادی	مقدار
۱	تولید ناخالص داخلی	۲۶۱/۹ میلیارد دلار
۲	درصد رشد اقتصادی	۷
۳	درصد تورم	۲/۸
۴	ضریب جینی	۰/۳۵۷
۵	درصد بیکاری	۲/۰۴
۶	صادرات	۲۱۰/۸ میلیارد دلار
۷	واردات	۱۵۵/۵ میلیارد دلار

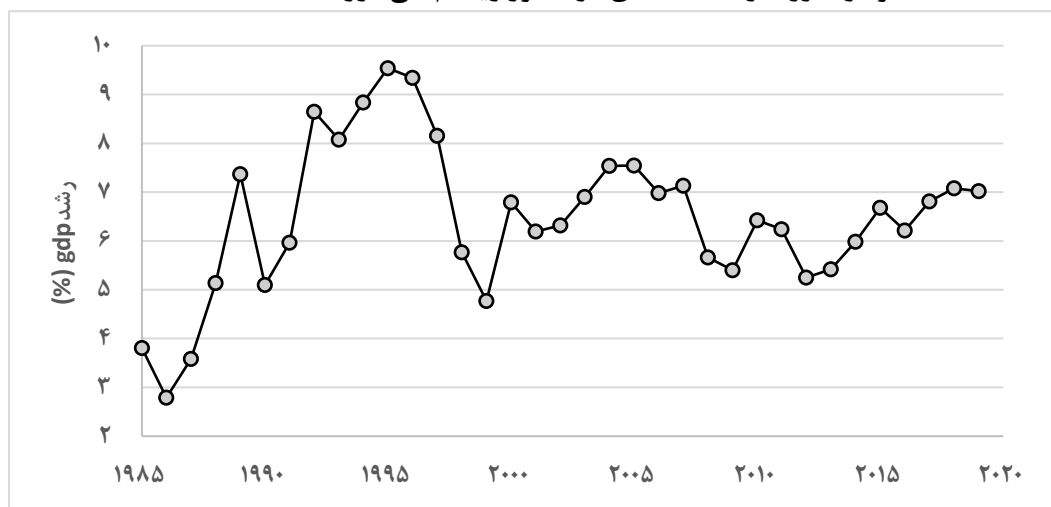
مأخذ: بانک جهانی.

اما آنچه ویتنام را به‌عنوان یکی از کشورهای موفق در حوزه خروج از دام فقر در سال‌های اخیر حائز اهمیت ساخته است، وضعیت آمارهای مورد اشاره در بازه زمانی چندسال اخیر است. به‌عبارت بهتر، تقریباً می‌توان بیان داشت که وضعیت کشور ویتنام در ده سال گذشته در حوزه تمامی شاخص‌های مورد اشاره وضعیت باثباتی بوده است و این کشور توانسته است از زمره کشورهایی که روندهای نامنظم سینوسی در متغیرهای کلان اقتصادی خود را تجربه می‌کنند خارج شود. در ذیل سعی خواهد شد روند این تغییرات متغیرهای کلان اقتصادی این کشور در طول چند دهه گذشته به اجمال بررسی شود:

## ۱-۱-۱. رشد اقتصادی

روند رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) در نمودار ۱ نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود کشور ویتنام از اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی که اصلاحات اقتصادی را در کشور آغاز کرد، رشد اقتصادی پایداری را برای خود فراهم کرده است و در طول ۳۰ سال گذشته رشد اقتصادی آن به‌طور متوسط ۶/۸ درصد بوده است. این کشور در سال‌های پس از بحران مالی بین‌المللی در ۲۰۰۸ نیز توانسته رشد اقتصادی خود را حفظ کند و رشد اقتصادی در یک دهه اخیر در این کشور حدود ۶/۲ درصد بوده است. رتبه ویتنام در این شاخص در جهان، ۲۱ است.

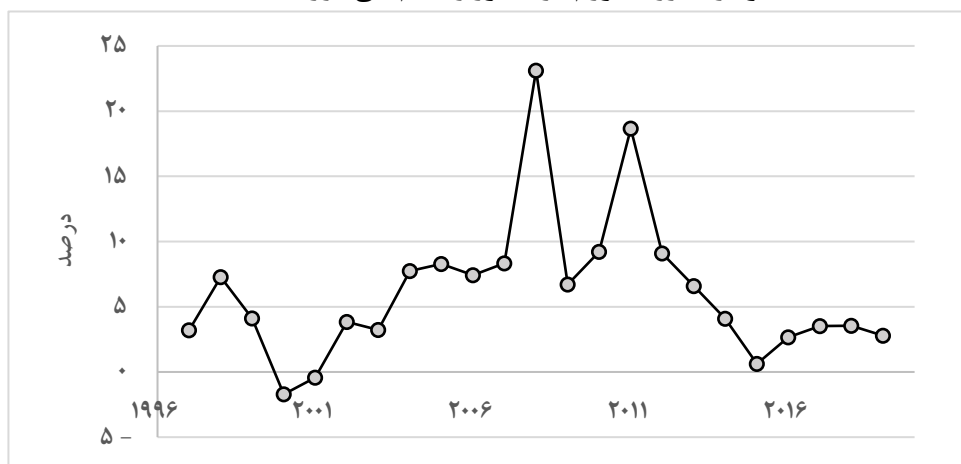
نمودار ۱. روند رشد اقتصادی در کشور ویتنام طی دوره ۱۹۸۵-۲۰۱۹



مأخذ: بانک جهانی.

## ۱-۱-۲. تورم

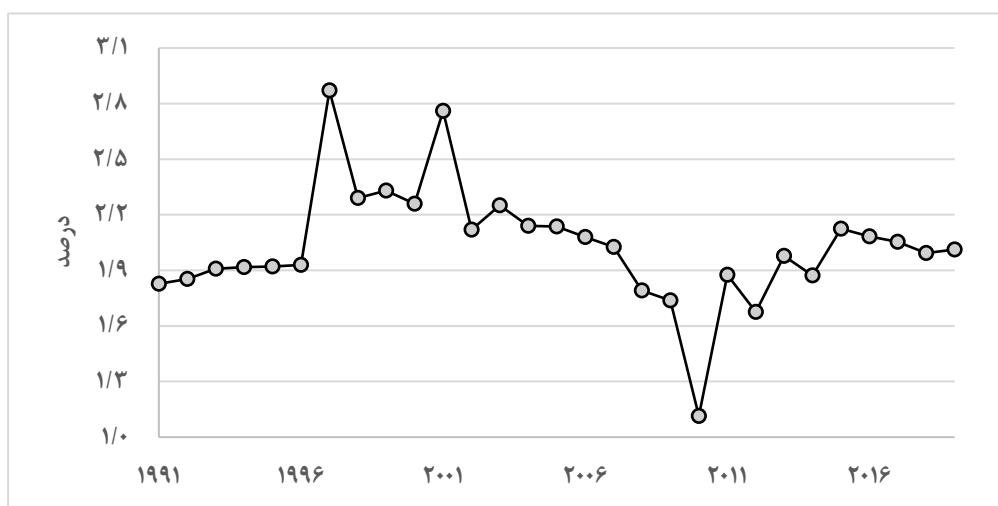
روند تورم در ویتنام و تغییرات قیمت مبتنی بر شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI) در نمودار ۲ نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود کشور ویتنام در ۲۵ سال گذشته میانگین تورم ۶ درصدی را تجربه کرده است. البته، در سال‌های بحران مالی جهانی و در مقاطعی این نرخ به حدود ۲۳ درصد هم می‌رسد، ولی در مقابل در برخی از سال‌ها نیز تورم منفی دو درصدی را تجربه کرده است؛ با وجود این، حسب آنچه آمارهای سال‌های اخیر نشان می‌دهد در ۵ سال اخیر وضعیت تورم در این کشور به وضعیت باثباتی رسیده است و به‌طور نسبی همواره تورم‌های این کشور کمتر از ۵ درصد بوده است. در این شاخص ویتنام رتبه ۸۴ جهان را دارد.

**نمودار ۲. روند تورم در کشور ویتنام طی دوره ۱۹۹۷-۲۰۱۹**


مأخذ: همان.

**۳-۱-۱. نرخ بیکاری**

همان‌طور که در نمودار ۳ نشان داده شده است، نرخ بیکاری به‌طور متوسط در این کشور در ۳۰ سال اخیر در حدود ۲ درصد بوده است و در سال‌های اخیر نیز این نرخ وضع باثباتی را داشته است و در حول و حوش متوسط بلندمدت خود قرار دارد. ویتنام در نرخ بیکاری، رتبه ۱۷۴ را داراست.

**نمودار ۳. روند نرخ بیکاری در کشور ویتنام طی دوره ۱۹۹۱-۲۰۱۹**


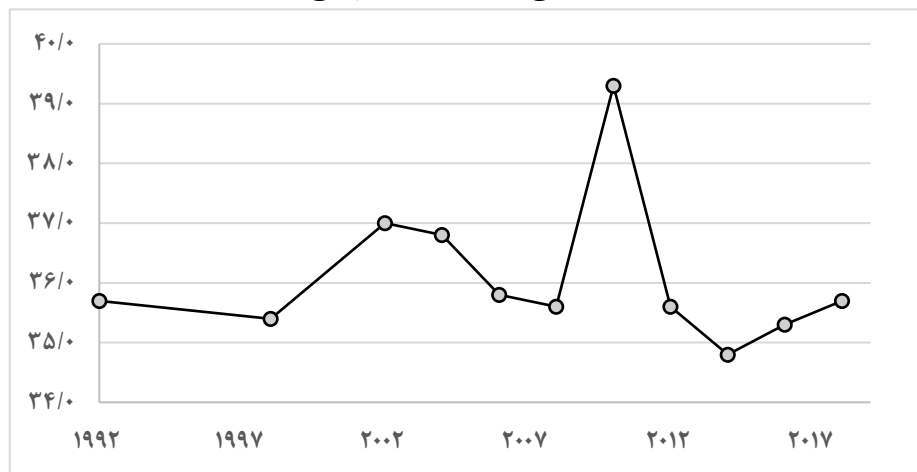
مأخذ: همان.

**۴-۱-۱. ضریب جینی**

یکی دیگر از شاخص‌های مهم اقتصاد کلان که به‌نوعی وضعیت نابرابری‌های درآمد و نحوه توزیع درآمد در کشورهای در حال توسعه را نشان می‌دهد و به‌ویژه برای کشورهای در حال رشد از اهمیت زیادی برخوردار است، ضریب جینی است که در نمودار ۴ به آن اشاره شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میانگین ضریب جینی در کشور ویتنام در

حدود ۰/۳۶ بوده است. هرچند در برهه‌ای از زمان همچون دوره سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰، این نرخ به سقف ۰/۳۹ هم رسیده است، ولی پس از آن با کاهش مجدد به سطح ۰/۳۴ در سال‌های اخیر در سطح متوسط بلندمدت خود که همان ۰/۳۶ است قرار دارد.

نمودار ۴. روند ضریب جینی در کشور ویتنام طی دوره ۱۹۹۲-۲۰۱۸

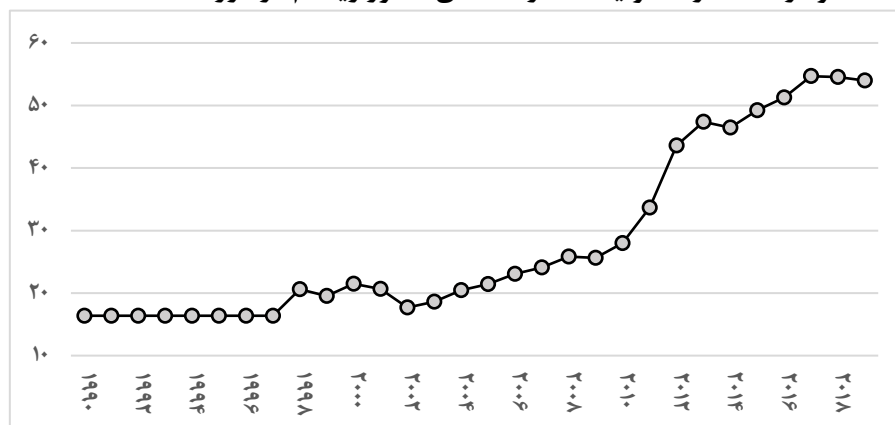


مأخذ: همان.

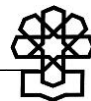
#### ۱-۱-۵. صادرات تولیدات کارخانه‌ای

یکی از شاخص‌های مهم ارزیابی کشورها، میزان و سهم صادرات تولیدی متوسط و پیشرفته از کل صادرات تولیدی است. صادرات تولیدات کارخانه‌های کشور ویتنام در نمودار ۵ نمایش داده شده است. همان‌طور که نشان داده شده است سهم صادرات تولیدی متوسط و پیشرفته از کل صادرات تولیدی کشور ویتنام که در سال ۱۹۹۰ در حدود ۱۶ درصد بوده است، این شاخص در سال ۲۰۱۹ به حدود ۵۴ درصد رسیده است که رشد و سهم بسیار بالایی را نشان می‌دهد.

نمودار ۵. صادرات تولیدات کارخانه‌های کشور ویتنام در دوره ۱۹۹۰-۲۰۱۹



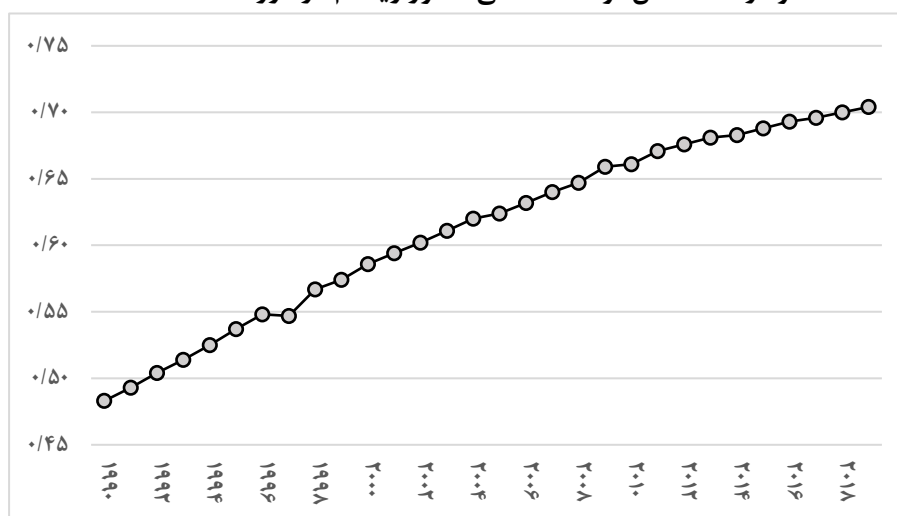
مأخذ: همان.



## ۱-۱-۶. شاخص توسعه انسانی (HDI)

از دیگر شاخص‌های ارزیابی کشورها، شاخص توسعه انسانی (HDI) است. شاخص توسعه انسانی یک ابزار آماری است که برای اندازه‌گیری دستاوردهای کلی یک کشور در ابعاد اجتماعی و اقتصادی به کار می‌رود. طبق این شاخص، ابعاد اجتماعی و اقتصادی یک کشور براساس سلامت، سطح تحصیلات و سطح زندگی افراد ارزیابی می‌شود. این شاخص برای کشور ویتنام در نمودار ۶ نمایش داده شده است. همان‌طور که نشان داده می‌شود این شاخص از ۰/۴۸ در سال ۱۹۹۰ به حدود ۰/۷۰ در سال ۲۰۱۹ افزایش یافته است. شایان ذکر است در سال ۲۰۱۹ کشور ویتنام رتبه ۱۱۷ شاخص HDI در جهان را داشته است.

نمودار ۶. شاخص توسعه انسانی کشور ویتنام در دوره ۱۹۹۰-۲۰۱۹



Source: <https://countryeconomy.com/>

## ۱-۲. مروری بر وضعیت کشور ویتنام پیش از جهش اقتصادی

### ۱-۲-۱. نگاهی به تحولات تاریخی ویتنام تا قبل از وحدت دو بخش شمالی و جنوبی

براساس اسناد تاریخی موجود، ویتنامی‌ها کمی قبل از دوران مسیح به همراه بسیاری از دیگر مردمان متفرق در مناطق جنوب چین و شمال ویتنام فعلی ظاهر گردیدند. حدود ۲۰۰ سال قبل از میلاد، کشور چین موفق شد این کشور را متحد سازد و یک فرمانده چینی را در جنوب کشور «نام‌ویت»<sup>۱</sup> بنشانند. ۱۰۰ سال قبل از میلاد، ارتش چین، «نام‌ویت» را تسخیر کرد و آن را ضمیمه امپراتوری خود کرد و متعاقباً ساختار حکومتی مشابه چین در ویتنام برپا گردید و کنفوسیوس به ایدئولوژی غالب در ویتنام تبدیل شد. مقاومت ویتنامی‌ها در مقابل سلطه چینی‌ها شدید، اما پراکنده بود و به همین دلیل، امپراتوری‌های چینی به‌رغم شورش‌های متعدد ویتنامی‌ها، قریب به یک هزار سال بر این خطه

حکم راندند تا بالاخره در سال ۹۳۹ میلادی شورشیان ویتنامی از آشفتگی اوضاع در سرزمین چین استفاده کرده و با شکست ارتش چین به سلطه طولانی چینی‌ها بر ویتنام خاتمه دادند.<sup>۱</sup>

بیم از توسعه‌طلبی چینی‌ها از شمال همواره موجب دلمشغولی حکام ویتنامی بوده است و باعث شد تا آنان توجه کمتری به بخش جنوبی کشور داشته باشند و حاکمیت خود را به بخش شمالی محدود نمایند. همین امر و کشمکش‌های جدی بین نیروهای داخلی ویتنام باعث گردید که در قرن پانزدهم میلادی این کشور به دو بخش شمالی و جنوبی تقسیم شود. نکته حائز اهمیت این کشمکش‌ها آن است که این رقابت و ستیزه‌جویی داخلی با تحولات دوره رنسانس در اروپا و حضور ناوگان‌های دریایی اروپایی برای تاراج ثروت سایر ملل همزمان گردید. به همین دلیل، با آغاز جنگ‌های داخلی ویتنام، شاهد حضور میسیونرهای اروپایی به‌ویژه فرانسوی‌ها در این تنش‌های داخلی هستیم که عملاً زمینه را برای حضور پررنگ دولت‌های متبوع آنها در سده‌های بعد فراهم نمود. فرانسوی‌ها کمک زیادی به ویتنام جنوبی در جنگ‌ها کردند و کارشناسان و مهندسان فرانسوی قلعه‌ها و ابنیه‌هایی براساس شیوه معماری غربی احداث کردند.

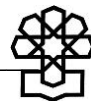
با وجود این، ظهور ناپلئون در فرانسه و جنگ‌های داخلی اروپا تا مدتی ویتنام را از کانون توجه فرانسه دور ساخت و باعث شد که امپراتوری ویتنام که از دخالت‌های گسترده اروپایی‌ها در کشورش به تنگ آمده بود، میسیونرهای مذهبی را اخراج کند. گروه‌های میسیونری در فرانسه خواستار واکنش دولت به این اقدام‌ها شدند و در نتیجه جنگ‌هایی بین کشور ویتنام و فرانسه شکل گرفت. در این جنگ‌ها و در زمان ناپلئون سوم، فرانسه توانست نیروهای نظامی ویتنام را شکست دهد و متعاقب آن، ویتنام در سال ۱۸۸۴ رسماً به تحت‌الحمایگی فرانسه گردن نهاد.

مقابله با سلطه استعماری فرانسه ابتدا از سوی طبقه اشراف و تحصیلکردگان و بعد با تلاش خیل عظیم دهقانان و کشاورزان ویتنامی راه به جایی نبرد؛ اما حس هویت ویتنامی و شرایط اسفناک مردم در کنار وضع مالیات و اجاره سنگین زمین در مناطق روستایی موجب شد تا احساسات ضداستعماری در بین مردم به‌سرعت گسترش یابد و در اوایل دهه ۱۹۲۰، احزاب ملی‌گرا خواستار بهبود شرایط زندگی و استقلال کشور شدند که در میان آنها در دهه ۱۹۲۰ هوشی‌مین، حزب کمونیست هندوچین<sup>۲</sup> را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین احزاب ملی‌گرا تأسیس کرد. با وجود این، فعالیت این احزاب تا جنگ جهانی دوم پیشرفت چشمگیری نداشت.

با شعله‌ور شدن جنگ جهانی دوم و پس از سقوط فرانسه توسط آلمان نازی در سال ۱۹۴۰، ژاپن ویتنام را اشغال کرد و دولت فرانسوی هندوچین به‌موجب یک موافقتنامه رسمی، حضور نیروهای ژاپن در ویتنام را پذیرا شد؛ اما ژاپنی‌ها که تمرکز خود را معطوف به بهره‌گیری از منابع طبیعی و موقعیت جغرافیایی منطقه نموده بودند، مجدداً اداره امور روزمره ویتنام را به فرانسوی‌ها واگذار کردند. این دوران یکی از سیاه‌ترین دوران تاریخ ویتنام است و سیاست خشن ژاپنی‌ها در جمع‌آوری محصول برنج ویتنام و اجبار کشاورزان ویتنامی به کاشت و برداشت محصولات کشاورزی خاص و جاری شدن سیلاب‌های گسترده منجر به مرگ دو میلیون نفر از جمعیت ده‌میلیونی ویتنام شمالی شد.

این وضعیت در کنار تحولات پس از جنگ جهانی دوم باعث گردید فرانسه در سال ۱۹۵۴ به سلطه استعماری خود بر ویتنام پایان دهد. بعد از این مهم، طی پیمان‌نامه‌ای در شمال این کشور، حزب ویتنام با رهبری هوشی‌مین (با

۱. دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۲۸۹.



دولت کمونیستی) و در جنوب «نودین زیم» که از حمایت آمریکا برخوردار بود اداره این کشور را برعهده گرفتند؛ مجدداً به واسطه تحولات جنگ سرد و رقابت‌های ژئوپلیتیک آمریکا و شوروی، این دو بخش به مدت ۲۰ سال با هم درگیر بودند تا در نهایت در سال ۱۹۷۵ ویتنام جنوبی تسلیم شد و وحدت ویتنام اتفاق افتاد.<sup>۱</sup>

## ۲-۲-۱. مروری بر تحولات اقتصادی کشور ویتنام

پس از پیروزی و اتحاد ویتنام جنوبی و شمالی، حزب حاکم در سال ۱۹۷۶ با یک خوش‌بینی اعلام کرد که ویتنام در طی بیست سال آینده گذار سوسیالیستی را تکمیل خواهد کرد؛ اما این خوش‌بینی تحقق پیدا نکرد و در عوض ویتنام از یک بحران اقتصادی به بحرانی دیگر گرفتار شد.<sup>۲</sup> در واقع، پایان جنگ، لزوماً به معنای پایان بحران‌های داخلی کشور ویتنام نبود و نه تنها فشار سنگین ناشی از خسارت‌های فراوان جنگ، بلکه الگوی اداره کشور در سال‌های بعد نیز بر بحران‌های داخلی افزود. بنابر اعتراف خود دولت ویتنام، بحران اقتصادی در سال‌های پس از جنگ، نتیجه اتخاذ سیاست‌های سوسیالیستی بعد از وحدت و نیز متأثر از فساد اداری و هزینه‌های سنگین نظامی و دفاعی بوده است.<sup>۳</sup> سیستم اقتصادی ویتنام در این دوره شباهت زیادی به مدل چین و شوروی داشت و تمامی تناقض‌هایی که این کشورها با آن مواجه شدند، ویتنام نیز تجربه کرد.<sup>۴</sup>

براساس گزارش هرالد تریبون بین‌المللی<sup>۵</sup> در این زمان، حدود ۶ میلیون ویتنامی از سوءتغذیه رنج می‌بردند و افت استانداردهای زندگی به‌نحوی بود که درآمد سرانه ماهیانه در شمال از ۸۲ دلار در سال ۱۹۷۶ به ۵۸ دلار در سال ۱۹۸۰ کاهش یافت.<sup>۶</sup>

این شرایط دولت را مجبور ساخت تا از سازمان‌های بین‌المللی درخواست کمک کند و در دهه نخست پس از جنگ کشور به شدت به کمک‌های خارجی وابسته شد. به طوری که در اوایل دهه ۱۹۸۰، میزان بدهی خارجی برابر با کل درآمدهای ملی بود. از طرفی به واسطه موازنه تجاری منفی، کشور با کسری تراز پرداخت‌ها نیز مواجه بود و درآمد ارزی مورد نیاز برای تأمین نیازهای اساسی کشور وجود نداشت. از سال ۱۹۷۶ تا ۱۹۸۵ گردش مالی ناشی از صادرات فقط توانسته بود یک‌سوم میزان واردات را جبران کند. بر همین اساس، دولت در تأمین نیازهای روزانه از قبیل غذا، کالاهای مصرفی، حمل‌ونقل، بهداشت و تسهیلات درمانی به‌طور جدی با بحران مواجه بود. علاوه بر این موارد، با اتحاد مجدد دو کشور شمالی و جنوبی، هزینه‌های جاری دولتی به شدت افزایش یافته بود و از ۲۵ درصد به ۴۵ درصد درآمدها در سال رسیده بود.<sup>۷</sup>

از سوی دیگر، به دلیل ممنوعیت هرگونه فعالیت تجاری غیردولتی، بازار آزاد غیرقانونی جهت تأمین منابع مالی رشد یافت. این امر منجر به تشدید کمبودها و افزایش نرخ تورم شد. برای مثال، از سال ۱۹۷۶ تا ۱۹۸۰ قیمت‌ها در بخش تجاری دولتی به‌طور میانگین ۳/۵ درصد در سال افزایش داشت، ولی در بازار آزاد نزدیک به ۶۰ درصد در سال

۱. دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۸۹.

2. Marr, D. G. & White, C. P. (Eds). (1988).

۳. آرمین امینی و سمیرا السادات شکراللهی، ۱۳۹۳.

۴. سعید رهنما، ۱۳۹۶.

5. International Herald Tribune

6. Van, Canh Nguyen; Cooper, Earle (1983).

7. Thang, B. T. 2001.

افزایش داشت. این امر نرخ تورم بالا، افزایش دستمزدها و افزایش بی‌رویه پایه پولی جهت جبران کسری بودجه را در پی داشت.<sup>۱</sup>

در چنین شرایطی بود که کنگره ششم حزب کمونیست در سال ۱۹۸۶ به‌عنوان یک نقطه عطف در تاریخ سیاسی این کشور به‌عنوان دستاوردهای ناموفق اقتصادی یک دهه پس از پایان جنگ اعتراف کرد: «خروجی‌ها در مقایسه با پتانسیل‌ها و انرژی که صرف می‌شود، بسیار پایین است. کارایی در سرمایه‌گذاری و تولید نیز بسیار پایین است. نیمی از کارخانه‌ها کمتر از نیمی از ظرفیت تولید خود را استفاده می‌کنند و بهره‌وری نیروی کار در حال اضمحلال است. منابع به‌صورتی نامناسب در حال زایل شدن هستند. توزیع کالاها بسیار پایین است. تولید نمی‌تواند تقاضا برای کالاهای مصرفی و غذا را تأمین کند. استانداردهای زندگی مردم به‌خصوص شاغلان بخش خدماتی بسیار ناچیز است»<sup>۲</sup>. در واقع این بیانیه محصول همزمانی عوامل متعددی همچون وخامت اوضاع اقتصادی، تشدید فشارهای بین‌المللی به رهبری آمریکا، تشدید نارضایتی‌های عمومی از عملکرد محافظه‌کاران، توقف حمایت‌های چین از ویتنام به‌دلیل عادی‌سازی روابط با آمریکا و نهایتاً درگذشت «لی دو آن»<sup>۳</sup> دبیر کل حزب کمونیست ویتنام در سال ۱۹۸۶ (پس از ۳۰ سال حضور در رأس قدرت) بود که فرصت مناسبی را برای اصلاح و ایجاد تغییراتی که برای ویتنام ضروری بود فراهم ساخت.<sup>۴</sup>

### ۳-۲-۱. آغاز اصلاحات اقتصادی

براساس تصمیم کنگره ششم حزب در سال ۱۹۸۶، وان لین،<sup>۵</sup> قدرت را در دست گرفت و زمینه‌ساز تحولاتی شگرف در آینده ویتنام شد. برخلاف بسیاری از اعضای حزب، لین از اتکا هرچه بیشتر به مکانیسم‌های بازار و کاربرد ساختارهای آن به‌ویژه در حوزه صادرات حمایت می‌کرد و به‌شدت مخالف اتخاذ یک دستورالعمل انعطاف‌ناپذیر و از پیش تعیین‌شده بود. همچنین وی، خواستار آزادی عمل هرچه بیشتر واحدهای اقتصادی محلی و به حداقل رساندن دخالت‌های دولت مرکزی در تجارت روزانه بخش‌های محلی بود.<sup>۶</sup>

براساس چنین نگرش‌هایی، برنامه اصلاحات اقتصادی آغاز شد و در این راستا، ویتنام همانند چین، اصلاحات خود را با از میان بردن کشاورزی اشتراکی شروع کرد. همچنین تغییراتی در قوانین (حتی در قانون اساسی) داده شد تا جذب سرمایه‌های خارجی تسهیل شود. این تحولات و تغییرات در ضمن برنامه‌ای موسوم به طرح دوی موی<sup>۷</sup> (دگرگونی و تازگی)، پیگیری گردید. این طرح برای اولین بار در سال ۱۹۸۶ از سوی حزب کمونیسم برای اصلاح و نوسازی اقتصاد این کشور مطرح شد و تحولی اساسی در بنیان‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی به‌وجود آورد. شایان ذکر است که طرح دوی موی در یک سند خاص نشان داده نشده است، بلکه این سیاستی است که در اسناد ششمین کنگره ملی حزب کمونیست ویتنام منعکس شده است. بر این اساس، سرفصل‌های سیاست‌های موسوم به دوی موی را می‌توان شامل موارد زیر دانست:<sup>۸</sup>

۱. امیرمحمد حاجی یوسفی و سیدمهدی حبیبی، ۱۳۹۷.

2. VCP. 2008.

3. Le Duan

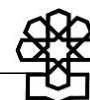
4. Riedel, J. & Turley, W. S. 1999.

5 Nguyen Van Linh

6 Shenon, P. (28 April 1998).

7 Doi Moi

۸ امینی، آرمین و شکراللهی، سمیرالسادات (۱۳۹۳).



پرداخت حقوق و دستمزدها به طور مستقیم و نقدی، قیمتگذاری نهاده‌های شرکت‌های دولتی بر مبنای هزینه‌ها، اجازه استخدام تا ده کارگر به کارفرمایان خصوصی، جمع‌آوری توقیف‌های گمرکی و بازرسی‌های داخلی کشور، اصلاح قانون سرمایه‌گذاری خارجی، حذف تعاونی‌های کشاورزی، حذف بیشتر یارانه‌های مستقیم، حذف کنترل قیمت‌ها، افزایش آزادی عمل مدیران بنگاه‌ها، تنزل ارزش پول ملی (دونگ) به سطح نرخ‌های بازار، از بین بردن انحصار دولت در تجارت خارجی، ایجاد مشارکت‌های خارجی در فعالیتهای بانکداری، کاهش محدودیت‌های اعمالی بر بخش خصوصی، ایجاد مناطق آزاد صادراتی که در آن شرکت‌های خارجی، ۱۰۰ درصد مالکیت را داشته باشند، وضع قانون بر شرکت‌های سهامی، کاهش ۱۵ درصدی در نیروی کار دولتی، ارجاع شرکت‌هایی که در سال ۱۹۷۵ در ویتنام جنوبی ملی شده بودند به صاحبان قبلی یا ورثه آنها.<sup>۱</sup>

### بخش دوم – نقش برنامه‌ریزی توسعه در دوران جهش اقتصادی ویتنام

#### ۱-۲. نقش برنامه‌ریزی توسعه در فرایند جهش اقتصادی

کشور ویتنام تاکنون ۱۰ برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی داشته است که سه برنامه اول خیلی موفقیت‌آمیز نبوده‌اند و از برنامه چهارم و همزمان با اصلاحات اقتصادی، توانسته‌اند موفقیت‌هایی را کسب کنند. به عبارت بهتر، تغییراتی که این کشور بعد از سال ۱۹۸۶ در پیش گرفت، باعث کنار گذاشته شدن ابزار برنامه‌ریزی در این کشور نشده است و علی‌رغم تغییر بینش رهبران این کشور در ذیل طرح دوی موی باز هم برنامه‌های توسعه مورد توجه نظام تصمیم‌گیری این کشور بوده است؛ بنابراین، در حالی که اولین برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی مربوط به سال‌های ۱۹۶۵-۱۹۷۵ و دوران ماقبل اصلاحات اقتصادی بوده است، اما آخرین آن مربوط به سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۶ است. در جدول ۲ زمان‌بندی برنامه‌های توسعه این کشور نشان داده شده است:

جدول ۲. برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور ویتنام

ردیف	عنوان برنامه	بازه زمانی
۱	برنامه اول توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۱۹۶۵-۱۹۷۵
۲	برنامه دوم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۱۹۷۶-۱۹۸۰
۳	برنامه سوم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۱۹۸۱-۱۹۸۵
۴	برنامه چهارم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۱۹۸۶-۱۹۹۰
۵	برنامه پنجم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۱۹۹۱-۱۹۹۵
۶	برنامه ششم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۱۹۹۶-۲۰۰۰
۷	برنامه هفتم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۲۰۰۱-۲۰۰۵
۸	برنامه هشتم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۲۰۰۶-۲۰۱۰
۹	برنامه نهم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۲۰۱۱-۲۰۱۵
۱۰	برنامه دهم توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام	۲۰۱۶-۲۰۲۰

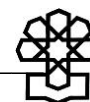
مأخذ: سایت رسمی دولت ویتنام.

برای بررسی دقیق‌تر این اسناد، باید توجه داشت که اسناد سیاستگذاری توسعه اقتصادی-اجتماعی در کشور ویتنام از لحاظ زمانی و جغرافیایی متفاوت و متعدد هستند. جدول ۳ فهرستی از تمام اسناد سیاستگذاری را ارائه می‌دهد که تا حد زیادی منعکس‌کننده سلسله‌مراتب میان اسناد نیز است. همان‌گونه در این جدول مشاهده می‌شود، در نظام برنامه‌ریزی ویتنام، بالاترین سند و سند اصلی توسعه، سندی موسوم به استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی<sup>۱</sup> است که یک سند ۱۰ساله و تبیین‌کننده جهت‌گیری‌های کلی و خط‌مشی بلندمدت کشور و تبیین اولویت‌ها برای توسعه منطقه‌ای، بخشی و ملی است. پیش‌نویس این استراتژی را مؤسسه استراتژی توسعه وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری<sup>۲</sup> تهیه و تنظیم می‌کند و حزب کمونیسم ویتنام آن را در هر ۱۰سال یک‌بار، بررسی و تصویب می‌کند. در واقع، این وزارتخانه مسئول تنظیم پیش‌نویس تمامی اسناد برنامه توسعه این کشور است و تنها مرجع تصویب نهایی این اسناد در نظام تصمیم‌گیری این کشور متفاوت است.

اما مبتنی بر این استراتژی ۱۰ساله، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی<sup>۳</sup> تنظیم می‌شود که تقریباً معادل آن چیزی است که ما از برنامه‌های توسعه در تجربه کشور خودمان در ذهن داریم. مجدداً پیش‌نویس این برنامه را نیز وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری تهیه و تنظیم می‌کند و در مجلس ملی بررسی و تصویب می‌شود. در ذیل این برنامه‌های پنج‌ساله ملی، ابتدا استراتژی‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی بخشی<sup>۴</sup> تنظیم می‌شود که براساس آن، برنامه‌های هدف برای بخش‌های مختلف اقتصادی مشخص می‌گردد. این استراتژی را قسمت «بخشی» وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری با همکاری بخش مربوطه در وزارتخانه‌های اجرایی کشور تنظیم می‌کند و نخست‌وزیر تصویب و ابلاغ می‌کند. همچنین مبتنی بر برنامه‌های پنج‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی، برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی منطقه‌ای<sup>۵</sup> نیز تنظیم می‌شود. مجدداً این برنامه نیز توسط وزارت برنامه‌ریزی و توسعه و با هماهنگی دیگر وزارتخانه‌ها تنظیم و توسط نخست‌وزیر تأیید و ابلاغ می‌شود.

نکته حائز اهمیت در خصوص نظام برنامه‌ریزی در کشور ویتنام آن است که در راستای تحقق برنامه‌های پنج‌ساله، برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی سالیانه<sup>۶</sup> نیز تهیه و تنظیم می‌گردد که مجدداً وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری آنها را تنظیم و تهیه می‌کند، ولی مرجع تصویب نهایی آن مجلس ملی است. در نهایت، شاهد برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی استانی<sup>۷</sup> در نظام برنامه‌ریزی توسعه این کشور هستیم که اداره اقتصاد محلی و منطقه‌ای وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری تنظیم اولیه آن را برعهده دارد و ابلاغ آن توسط نخست‌وزیر انجام می‌شود.

- 
1. Socioeconomic Development Strategy (SEDS)
  2. Ministry of Planning and Investment
  3. Five-year Socio-economic Development Plan
  4. Sectoral Socio-economic Development Strategy
  5. Regional Socio-economic Development Plan
  6. Annual Socio-economic Development Plan
  7. Provincial Socio-economic Development Plan Also, "Plan Master"



## جدول ۳. انواع اسناد برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام

ردیف	سند برنامه‌ریزی	مشخصات	نهاد تأییدکننده	نهاد تهیه‌کننده پیش‌نویس	مثال
۱	استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی ۱۰ ساله	<ul style="list-style-type: none"> <li>ملی و ۱۰ ساله است.</li> <li>چشم‌انداز سیاسی برای توسعه بلندمدت را بیان می‌کند.</li> <li>اولویت‌ها را برای توسعه ملی، بخشی و منطقه‌ای تنظیم می‌کند.</li> </ul>	حزب کمونیست ویتنام	<ul style="list-style-type: none"> <li>مؤسسه استراتژی توسعه وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی ۲۰۲۰-۲۰۱۱</li> </ul>
۲	برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی پنج‌ساله	<ul style="list-style-type: none"> <li>ملی و پنج‌ساله است.</li> <li>استراتژی توسعه و طرح‌های جامع بخشی را مشخص می‌کند.</li> </ul>	مجلس ملی	<ul style="list-style-type: none"> <li>وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی ۲۰۱۵-۲۰۲۰</li> </ul>
۳	استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی بخشی	<ul style="list-style-type: none"> <li>بخشی و بلندمدت است.</li> <li>برنامه‌های هدف را برای مناطق تنظیم می‌کند.</li> </ul>	نخست‌وزیر	<ul style="list-style-type: none"> <li>دپارتمان بخشی وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری با همکاری وزارتخانه بخشی مربوطه</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>استراتژی توسعه بخش خدمات ۲۰۲۰.</li> <li>استراتژی محافظت محیط‌زیست تا ۲۰۱۰ بعلاوه جهت‌گیری‌ها مربوطه تا ۲۰۲۰.</li> </ul>
۴	برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی منطقه‌ای «طرح جامع»*	<ul style="list-style-type: none"> <li>منطقه‌ای یا بخشی و همچنین بلندمدت است.</li> <li>برنامه‌های هدف را برای مناطق تنظیم می‌کند.</li> </ul>	نخست‌وزیر	<ul style="list-style-type: none"> <li>برنامه‌ریزی شده توسط وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری و با همکاری وزارتخانه‌های مرتبط</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>طرح جامع توسعه اقتصادی-اجتماعی در دلتا مکنونگ تا ۲۰۱۰.</li> <li>برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی در دلتا مکنونگ در دوره ۲۰۰۵-۲۰۰۱.</li> </ul>
۵	برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی سالیانه	<ul style="list-style-type: none"> <li>ملی و سالیانه است.</li> </ul>	مجلس ملی	<ul style="list-style-type: none"> <li>وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی ۲۰۰۷، ۲۰۰۸، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰.</li> </ul>
۶	برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی استانی همچنین «طرح جامع»	<ul style="list-style-type: none"> <li>استانی و ۱۰ ساله است.</li> <li>برنامه‌های هدف را برای استان‌ها تنظیم می‌کند.</li> </ul>	نخست‌وزیر	<ul style="list-style-type: none"> <li>دپارتمان اقتصاد محلی و منطقه‌ای وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>طرح جامع توسعه اقتصادی-اجتماعی شهر «کن ت».</li> <li>طرح جامع توسعه اقتصادی-اجتماعی استان گیانگ تا سال ۲۰۲۰.</li> </ul>

Source: Reconsidering the Vietnamese Development Vision of Industrialisation and Modernisation by 2012-2020.

\* Master Plan

## ۲-۲. برنامه‌های توسعه و سیاست صنعتی

به نظر می‌رسد برای بررسی تحولات و تغییرات الگوی برنامه‌ریزی توسعه در کشور ویتنام، بهترین موردکاوی تحلیل تغییرات رخ داده در سیاست صنعتی این کشور در چند دهه اخیر است. ویتنام تا پیش از دهه ۱۹۶۰ یک کشور توسعه‌نیافته بود که حدود ۷۰ درصد از نیروی کار آن در بخش کشاورزی به کار گرفته شده بود. در واقع تا قبل از سال ۱۹۵۴ که این کشور موفق به کسب استقلال شد، عملاً این کشور به دو نیمه در حال جنگ و دارای نظام‌های مختلف اقتصادی و ایدئولوژی متضاد تقسیم شده بود. در آن دوره اقتصاد ویتنام تا حد زیادی یک اقتصاد مبتنی بر کشاورزی معیشتی روستایی و در خدمت منافع دولت استعماری فرانسه بود. دولت استعماری فرانسه تولید محصولات کشاورزی (برنج و کائوچو) را در جنوب کشور و تولید (عمدتاً زغال سنگ برای صادرات) را در شمال ویتنام توسعه داده بود. در عرصه اجتماعی نیز، محصول دوره ۸۰ ساله استعمار فرانسه، توسعه زیرساخت‌ها در حداقل میزان ممکن و وجود جمعیت عمدتاً فقیر و بی‌سواد بودند که حتی از عهده ساده‌ترین مخارج خود بر نمی‌آمدند.<sup>۱</sup> اما پس از استقلال و از اوایل دهه ۱۹۶۰ به بعد، هدف عمده، تغییر ویتنام از یک کشور کشاورزی توسعه‌نیافته به یک کشور صنعتی بوده است و سعی گردید راهبرد توسعه صنعتی و صنعتی شدن مبتنی بر سوسیالیسم پیگیری شود که بخش مهمی از آن عملاً با توجه به مداخله آمریکا در بخش جنوبی، صرفاً در ویتنام شمالی پیگیری شد. صنعتی شدن مبتنی بر سوسیالیسم در این دوره، منجر به تمرکز سیاست صنعتی این کشور بر ایجاد صنایع سنگین بوده است. البته، این سیاست حتی تا سال‌های دهه ۱۹۸۰ و بعد از خاتمه جنگ‌های ویتنام با آمریکا نیز ادامه یافت. به‌طور خاص، بخش اعظم توسعه صنعتی در این دوره از طریق کمک‌های خارجی متحدان سوسیالیست ویتنام شامل چین، اتحاد شوروی و دیگر کشورهای بلوک شرق فراهم می‌شد. می‌توان بیان داشت که نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه این کشور (۱۹۷۰-۱۹۶۵) که بعدها تا سال ۱۹۷۵ تداوم داشت، در واقع ترسیم‌کننده سیاست‌های صنعتی ویتنام در این دوره بوده است. با این حال این برنامه به‌علت شروع حملات هوایی آمریکا علیه تمامی زیرساخت‌های ویتنام شمالی و محدود شدن معدود فعالیت‌های اقتصادی باقیمانده به کشاورزی و صنایع سبک، دچار اخلاص شد. بمباران‌های پیوسته ویرانگر نیروهای آمریکایی علیه ویتنام در فاصله سال‌های ۱۹۶۵ الی ۱۹۷۲ باعث نابودی تمام ۶ شهر صنعتی ویتنام شمالی و همچنین بسیاری از شهرها و شهرستان‌ها شد. تمامی نیروگاه‌های برق، خطوط راه‌آهن، جاده‌ها، پل‌ها، بنادر دریایی و پایانه‌های زمینی به‌شدت آسیب دیدند که در نتیجه آن مسیرهای مواصلاتی انتقال کالا و انرژی و مواد نفتی مختل شد. در نهایت، نیز توزیع مواد خام و کالاهای مصرفی به‌شدت آسیب دید و تمامی طرح‌های ساخت‌وساز بزرگ‌مقیاس نیز متوقف و با تأخیرهای بلندمدت مواجه شدند. از سوی دیگر، از آنجا که اکثریت نیروی کار در خدمت تلاش‌های جنگی و مقابله با دشمن بود، سایر بخش‌های اقتصاد به‌شدت از کمبود نیروی کار رنج می‌برد. همچنین، تأکید صرف و تک‌بعدی بر توسعه صنایع سنگین بدون ایجاد بستر مناسب برای توسعه بخش کشاورزی و همچنین عدم ایجاد زنجیره‌های صنایع سبک در لایه‌های بعدی، عملاً به ایجاد یک نظام اقتصادی نامتوازن انجامید.

<sup>1</sup> Dang, Giang & Low Sui, Pheng (2015).



دوره دوم صنعتی شدن در ویتنام مربوط به تلاش‌های پس از خاتمه جنگ و اتحاد شمال و جنوب این کشور در فاصله سال‌های ۱۹۸۵-۱۹۷۶ است که می‌توان آنها را در قالب برنامه‌های توسعه‌ای پنج‌ساله دوم و سوم مشاهده کرد. در ابتدای این دوره، ویتنام سه هدف اقتصادی عمده را در ذیل این برنامه‌ها پیگیری می‌کرد:

۱. تعمیر و بازسازی آثار و بازمانده‌های ویران شده جنگ و احیای شبکه زیرساخت‌های کشور و زیربنای صنعتی آن از جمله اشتغال‌زایی دولتی،

۲. پذیرش و تعمیم یک نظام برنامه‌ریزی و مدیریت اقتصادی متمرکز برای تمام کشور (پس از اتحاد)،

۳. ادامه نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه ویتنام شمالی که از سال ۱۹۶۵ آغاز شده بود و بر اثر مداخله نظامی آمریکا دچار وقفه و اخلاص شده بود.

در آن دوران تصور بر آن بود که این اهداف، راهبرد کلی ویتنام برای دستیابی به هدف بلندپروازانه بازسازی این کشور و تبدیل آن به یک اقتصاد سوسیالیستی ظرف بیست سال است.

نکته حائز اهمیت آن است که در این دوره، سیاست صنعتی کاملاً تابع مدیریت متمرکز اقتصادی دولت بود و دولت کلیه سطوح ورودی و خروجی را برای تمام اقتصاد تعیین می‌کرد. هیچ نوع سازوکار قیمتگذاری مبتنی بر بازار وجود نداشت. همچنین، در شرایط نبود قانون شرکت‌ها، تمامی تولیدکنندگان صنعتی و بازرگانان، به‌نوعی بنگاه دولتی محسوب می‌شدند و به‌طور مستقیم تحت اداره و مدیریت وزارتخانه‌ها و مقامات استانی قرار داشتند که سبب بوروکراتیک و به‌شدت غیرسودآور شدن آنها شدند. با وجود این، در همین دوره رشد بخش‌های کشاورزی و صنایع سبک با وجود سهم بیشتر صنایع سنگین از بودجه دولتی، از صنایع سنگین پیشی گرفت. علی‌رغم نبود آمار منتشر شده قابل‌اتکا در خصوص این دوره، عموماً تولید در مقیاس کوچک، بهره‌وری پایین نیروی کار، بیکاری گسترده، عقب‌افتادگی‌های فنی و مادی و دسترسی ناکافی مواد غذایی و کالاهای مصرفی از اصلی‌ترین مشخصه‌های اقتصاد ویتنام در این دوره ذکر می‌شوند. به همین جهت، طی سال‌های ۱۹۸۵-۱۹۷۶ که ویتنام شاهد کاهش رشد اقتصادی بود، درآمد ملی این کشور تنها پاسخگوی ۷۰ الی ۸۰ درصد نیازهای این کشور بود و تورم نیز در این دوره نرخ‌های دورقمی را تجربه کرد. بر این اساس، ویتنام در فاصله سال‌های ۱۹۸۶-۱۹۸۰ در آستانه بحران اجتماعی اقتصادی قرار داشت<sup>۱</sup> و در نتیجه از زمان برگزاری پنجمین کنگره حزب کمونیست کشور در سال ۱۹۸۲، تلاش بر آن بود که دستورالعمل‌ها و اولویت‌های صنعتی‌سازی ویتنام با تأکید بر تمرکز بر توسعه کشاورزی، ارتقای تولید کالاهای مصرفی، تداوم ایجاد صنایع راهبردی سنگین، ادغام و هم‌افزایی بخش‌های کشاورزی، صنایع کالاهای مصرفی و صنایع سنگین و ایجاد یک ساختار صنعتی کشاورزی معقول اصلاح گردد.

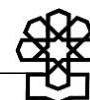
همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد، اوج این تحولات در ششمین کنگره حزب کمونیست و روی کار آمدن وان لین در ویتنام بود که ذیل طرح دوی موی، تحولات به‌صورت بنیادی‌تر پیگیری شد. این دوره از صنعتی شدن در ویتنام که عملاً تا سال ۲۰۰۵ ادامه داشت، علی‌رغم توجه دوباره به گسترش صنایع سنگین دارای اهمیت راهبردی، اما برخلاف گذشته کسب‌وکارهای خصوصی و بنگاه‌های با مالکیت خارجی مورد تشویق قرار می‌گرفتند. نتایج اولیه این تحولات که در بازه زمانی اجرای برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه (۱۹۹۰-۱۹۸۶) بود، باعث افزایش تولید سالیانه فولاد به میزان

هشت درصد، برق و سیمان یازده درصد و فلز روی، ده درصد گردید. صنایع جدیدی با کشف نفت (که خود به واسطه سرمایه‌گذاری مشترک دولت ویتنام و شرکت‌های نفتی خارجی میسر شده بود) شکل گرفتند و سبب افزایش درآمدهای دولت و افزایش سهم صادرات در درآمدهای کلی این کشور شد؛ اما فارغ از بخش صنعتی، در بخش کشاورزی نیز ویتنام تنها ظرف چند سال (۱۹۸۹-۱۹۹۰) از کشوری با کمبود مواد غذایی به بزرگ‌ترین تولیدکننده و صادرکننده برنج جهان تبدیل شد.

به موازات آن، در این دوره به تدریج و از کنگره هفتم حزب کمونیست به بعد، مفاهیم جدیدی نیز به صنعتی شدن در ویتنام اضافه شد که شامل تدوین سیاست‌های باثبات و بلندمدت برای استفاده از تحولات علمی و فناوری عرصه جهانی بود. بر این اساس، صنعتی شدن نه تنها شامل افزایش سهم بخش صنعت در ساختار اقتصادی و تولید ناخالص داخلی آن بود، بلکه مهم‌تر آنکه به کارگیری فناوری‌های جدید و پیشرفته به عنوان مبنای رشد و برخورداری از اقتصادی پیشرفته برای نیل به اهداف تعیین شده نیز مورد تأکید قرار گرفت. برای مثال، در هشتمین کنگره حزب کمونیست در سال ۱۹۹۶ هدف صنعتی شدن و نوسازی تا سال ۲۰۲۰ به این شکل تعریف شد: «حرکت در مسیر تبدیل شدن ویتنام به یک کشور صنعتی و قرار گرفتن در شمار کشورهای در حال توسعه با تمرکز بر توسعه صنایع نیازمند مهارت‌ها و فناوری پیشرفته، صنایع غذایی، تولید و صادرات کالاهای مصرفی، صنایع الکترونیک، فناوری اطلاعات، استخراج و صادرات نفت و گاز و ارتقای بخش گردشگری».

در نهایت، دوره چهارم صنعتی شدن در ویتنام، مربوط به ۲۰۰۶ تاکنون است. در این دوره همگرایی هرچه بیشتر ویتنام با اقتصاد جهانی و قرار گرفتن این کشور در زنجیره ارزش جهانی نه تنها از طریق ورود به موافقتنامه‌های تجاری دوجانبه<sup>۱</sup> و موافقتنامه‌های آزاد تجاری<sup>۲</sup> با دیگر کشورها، بلکه با پیوستن به سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۰۷ مورد نظر بوده است. به طور کلی، الحاق به سازمان تجارت جهانی تأثیرات مثبتی بر اقتصاد ویتنام داشته است و این کشور از رشد بالای شرکای تجاری اصلی خود مانند چین و آمریکا و به طور خاص رشد سریع اقتصادهای شرق آسیا در سال ۲۰۱۰ بهره برده است. به همین جهت، در حالی که ارزش تجارت خارجی (مجموع صادرات و واردات) ویتنام در سال ۱۹۸۶ برابر یک میلیارد دلار و در سال ۱۹۹۰ معادل ۵ میلیارد دلار بود، همین شاخص در سال ۲۰۱۱ به بیش از ۲۱۱ میلیارد دلار رسید. در این سال، ارزش صادرات این کشور به ۹۶/۳ میلیارد دلار معادل ۷۹ درصد تولید ناخالص داخلی آن رسید.<sup>۳</sup> در سال ۲۰۱۹ نیز این عدد به بیش از ۲۱۰ میلیارد دلار رسید که حاکی از تداوم مسیر مورد اشاره است. در جدول ۴ سعی شده است نتایج ۴ دوره صنعتی شدن ویتنام به تفکیک و به صورت خلاصه بیان شود:

1. Preferential Trade Agreement  
2. Vietnam Free Trade Agreement  
3. Dang, Giang & Low Sui, Pheng 2015.



## جدول ۴. سیاست‌های صنعتی ویتنام

۲۰۰۶ تاکنون	۱۹۸۶-۲۰۰۵	۱۹۷۶-۱۹۸۵	۱۹۶۵-۱۹۷۵
<b>سیاست‌گذاری‌ها</b>			
صنعتی شدن در شرایط پس از الحاق به سازمان تجارت جهانی و مسائل بازسازی و تحولات ساختاری اقتصاد	شروع فرایند دوی موی و صنعتی شدن در قالب توجه به صنایع سنگین راهبردی، کسب‌وکارهای خصوصی و بنگاه‌های با مالکیت خارجی	صنعتی شدن در قالب الگوی سوسیالیستی دوره جنگ و بازسازی زیرساخت‌ها	جنگ در جنوب و صنعتی شدن سوسیالیستی در شمال
<b>اهداف و صنایع کلیدی</b>			
سیاست ارتقای تغییرات ساختاری اقتصادی با هدف گام برداشتن به سمت قرارگیری در زنجیره های ارزش جهانی؛ تداوم سیاست‌های پیشین با تمرکز بیشتر بر صادرات‌محور کردن بخش‌های تولیدی و تنوع‌بخشی به آنها.	۱۹۹۵-۱۹۹۱: توسعه بخش‌های دارای اولویت از جمله صنایع سنگین (سیمان و فولاد) و صنایع مبتنی بر مواد خام (اکتشاف نفت و استخراج معادن). توسعه بخش‌های تولیدی برای رفع تقاضای داخلی (صنایع غذایی) و صادرات محصولات تولیدی بخش‌هایی که به نیروی کار فراوان نیاز دارند. ۱۹۹۶-۲۰۰۰: تداوم اولویت‌های پیشین با تمرکز بر صنایع سبک صادرات‌محور (پارچه و منسوجات، کفش و شلوار، تولید کاغذ). ۲۰۰۱-۲۰۰۵: دنباله‌روی از اولویت‌های برنامه توسعه پیشین در عین توسعه بخش تولید با تمرکز بر توسعه بخش‌های نیازمند به فناوری بالا (های تک)	مدیریت شرایط پس از جنگ و بازسازی شبکه زیرساخت‌ها و زیربنای صنعتی کشور از جمله کارآفرینی و اشتغال‌زایی دولتی و تمرکز بر صنایع سنگین	اولویت با توسعه صنایع سنگین؛ انحصار بنگاه‌های بزرگ دولتی در بخش صنعت گذار از صنایع سنگین (۱۹۶۵-۱۹۶۱) به سمت صنایع وابسته به جنگ و کشاورزی (۱۹۷۳-۱۹۶۶)
<b>ابزارها</b>			
تعیین چندین صنعت پیش‌رو برای توسعه. تدوین راهبردها برای حدود ۳۷ صنعت مختلف؛ افزایش و ارتقاء انتقال فناوری با سرمایه‌گذاری خارجی؛ تداوم تولید صادرات‌محور محصولات تولیدی؛ ارتقای قانون سرمایه‌گذاری و قانون شرکت‌ها برای همخوانی با مقررات و تعهدات سازمان تجارت جهانی؛ اجرای قانون مالیات صفر درصد در اغلب محصولات صادراتی به منظور تشویق فعالیت‌های صادراتی.	حمایت‌گرایی در برخی صنایع خاص از طریق اعمال تعرفه و ابزارهای غیرتعرفه‌ای نظیر سهمیه و مالیات‌های واردات/صادرات و یارانه‌های صادراتی؛ تشویق کسب‌وکارهای خصوصی و بنگاه‌های با مالکیت خارجی با تصویب قانون سرمایه‌گذاری خارجی در ۱۹۸۷ و قانون شرکت‌ها در ۱۹۹۱؛ اجرای برنامه‌های سرمایه‌گذاری عمومی (۲۰۰۰-۱۹۹۶). عرضه سهام بنگاه‌های دولتی و ایجاد گروه‌های اقتصادی دولتی متعدد برای ارتقای رقابت‌پذیری بنگاه‌ها در صنعت؛ توسعه مناطق صنعتی (Industrial Zones) و مناطق فراوری صادرات (Export Processing Zones) به منظور تشویق تولیدات صادراتی (۲۰۰۱-۱۹۹۶).	به منظور تداوم نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه ویتنام شمالی (۱۹۶۵-۱۹۶۰) که متوقف گردید، برنامه پنج‌ساله توسعه ملی (۱۹۸۰-۱۹۷۵) معرفی شد.	نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه: ۱۹۶۵-۱۹۶۱

Source: The Evolution of Vietnamese Industry 2016.

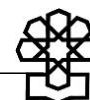
## ۳-۲. بررسی نهاد برنامه‌ریزی در کشور ویتنام

بر اساس آنچه گفته شد، مسئولیت اصلی تنظیم اسناد برنامه‌ریزی در کشور ویتنام برعهده وزارتخانه‌ای با عنوان «وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری» است و بخش اصلی وزارتخانه که کار تنظیم پیش‌نویس‌ها را انجام می‌دهد، دپارتمان مسائل اقتصاد ملی است. این وزارتخانه علاوه بر اینکه پیش‌نویس استراتژی ده‌ساله توسعه، برنامه‌های پنج‌ساله، برنامه‌های

جامع بخشی، منطقه‌ای و استانی را تدوین می‌کند، حتی متناسب با اهداف در نظر گرفته شده در برنامه‌های توسعه، در برنامه بودجه سالیانه کشور نیز دخیل است. در واقع، وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری یک سازمان دولتی است که وظایف مدیریت دولت را در برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در توسعه انجام می‌دهد. از جمله ارائه توصیه‌هایی برای استراتژی‌های کلی، برنامه‌های جامع، برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی ملی و سرمایه‌گذاری عمومی، سازوکار و سیاست‌های مدیریت اقتصادی، در مورد سرمایه‌گذاری داخلی و سرمایه‌گذاری خارجی. همچنین برای ایجاد مناطق اقتصادی، توسعه شرکت‌ها، مدیریت دولتی بر خدمات عمومی در بخش‌های مختلف نیز توصیه‌های لازم را ارائه می‌دهد.<sup>۱</sup> به صورت کلی مهم‌ترین وظایف و اختیارات این وزارتخانه به‌عنوان نهاد پیشرفت و طرح‌ریزی کلان اقتصاد ویتنام عبارت است از:

- ارائه لوایح به دولت، پیش‌نویس مصوبات شورای ملی، پیش‌نویس دستورالعمل‌ها و مصوبات کمیته دائمی شورای ملی، پیش‌نویس مصوبات و احکام دولت طبق برنامه‌های قانونی مصوب سالیانه و همچنین پروژه‌ها و طرح‌های تعیین‌شده توسط دولت و نخست‌وزیر.
  - ارائه استراتژی‌های دولت، برنامه‌های پنج‌ساله و سالیانه توسعه اقتصادی-اجتماعی، برنامه‌هایی برای ایجاد و اصلاح سازوکار و سیاست‌های مدیریت اقتصاد کلان؛ برنامه‌های سرمایه‌گذاری عمومی میان‌مدت و سالیانه.
  - ارائه پیش‌نویس تصمیمات، بخشنامه‌ها و سایر اسناد به نخست‌وزیر.
  - جهت‌دهی، راهنمایی، بازرسی، سازماندهی اجرای اسناد قانونی، استراتژی‌ها، برنامه‌های جامع و برنامه‌هایی که در حوزه مدیریت دولتی قرار دارند.
  - تدوین برنامه‌های اقدام دولت برای اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی مصوب مجلس ملی.
  - انتشار استراتژی‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی، برنامه‌های جامع برای توسعه منطقه‌ای و سرزمینی پس از تصویب.
  - پیگیری ایجاد تعادل‌های عمده اقتصاد ملی؛ تعادل مصرف و پس‌انداز، تعادل پولی و مالی، پیگیری وام‌های خارجی و پرداخت بدهی خارجی دولت، پیگیری سرمایه‌گذاری‌های توسعه‌ای در کل اقتصاد و ارائه راه‌حلی برای حفظ تعادل با توجه به اهداف استراتژیک و برنامه‌ریزی‌شده.
  - راهنمایی وزارتخانه‌ها، بخش‌ها و مناطق در نظارت و ارزیابی عملکرد برنامه‌های خود برای سازماندهی نظارت، ارزیابی و گزارش در مورد اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی به‌صورت ماهیانه، فصلی و سالیانه.
  - تهیه لیست برنامه‌ها و پروژه‌ها برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی یا پروژه‌هایی که توسط بودجه دولت و سایر منابع تأمین می‌شود.
  - تعیین میزان و ساختار سرمایه‌گذاری توسعه‌ای برای کل جامعه (بخش‌ها، برنامه‌ها و ...).
  - هدایت، بررسی، تلفیق و گزارش وضعیت سرمایه‌گذاری توسعه‌ای و بهره‌برداری از مناطق اقتصادی.<sup>۲</sup>
- در زیر ساختار سازمانی فعلی وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری که شامل ۲۵ بخش اداری است در جدول ۵ آورده شده است:

۱. سایت وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری.  
 ۲. سایت وزارت برنامه‌ریزی و دارایی.

**جدول ۵. ساختار سازمانی وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری ویتنام**

دپارتمان مسائل اقتصاد ملی	دپارتمان اقتصاد خدمات	دپارتمان کار، فرهنگ و امور اجتماعی	دپارتمان سازمان و کارکنان	آژانس توسعه بنگاه‌های اقتصادی
دپارتمان اقتصاد محلی و منطقه‌ای	دپارتمان زیرساخت‌ها و مراکز شهری	دپارتمان علوم، آموزش، منابع طبیعی و محیط‌زیست	دپارتمان ارتباطات	آژانس سرمایه‌گذاری خارجی
دپارتمان مالی و پولی	دپارتمان مدیریت مناطق اقتصادی	دپارتمان مدیریت برنامه‌ریزی	دفتر وزارت	آژانس مدیریت ثبت مشاغل
دپارتمان اقتصاد صنعتی	دپارتمان نظارت و ارزیابی سرمایه‌گذاری	دپارتمان دفاع ملی و امنیت	بازرسی	آژانس توسعه تعاون
دپارتمان اقتصاد کشاورزی	دپارتمان روابط اقتصادی خارجی	دپارتمان قانونگذاری	آژانس تدارکات عمومی	دپارتمان آمار عمومی

مأخذ: سایت وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری ویتنام.<sup>۱</sup>

نکته حائز اهمیت درخصوص این وزارتخانه در اقتصاد این کشور، نوع نقش‌آفرینی این وزارتخانه در تدوین بودجه‌های سالیانه به عنوان مهم‌ترین سند دخل و خرج دولت است. در واقع، در کشور ویتنام به موازات این وزارتخانه، وزارت دارایی (وزارت امور مالی) نیز وجود دارد که متولی تدوین بودجه عمومی کشور است؛ اما نکته حائز اهمیت آن است که بودجه عمومی و سالیانه کشور در یک فرایند رفت و برگشت بین وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری و وزارت دارایی تنظیم می‌شود تا ارتباط منطقی میان اهداف برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی برقرار شود. در واقع و در یک رویکرد بالا به پایین، اهم پروژه‌های سرمایه‌گذاری و همچنین اقدام‌های مرتبط با اهداف برنامه‌های توسعه پنج‌ساله را در بودجه هر سال دولت ویتنام، توسط وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری ارائه می‌شود و وزارت دارایی نیز در یک رویکرد پایین به بالا و مبتنی بر نیازهای مطرح شده از سوی بخش‌ها و مناطق مختلف کشور درخصوص هزینه‌های سال جاری جمع‌بندی خود را ارائه می‌کند. آن‌گاه بودجه کشور در جلسات مشترک بین دو وزارتخانه، تنظیم می‌شود.

**۴-۲. فرایند تهیه برنامه و ارزیابی برنامه توسعه**

ساز و کار و فرایند تهیه برنامه به این صورت است که پیش‌نویس استراتژی‌های توسعه‌ای ویتنام معمولاً توسط وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری تهیه و پس از تصویب آن در هیئت دولت و تأیید آن توسط نخست‌وزیر برای تصویب نهایی به کنگره ملی حزب فرستاده می‌شود و پس از تصویب نهایی در کنگره ملی به دولت باز می‌گردد. پس از آن دولت برنامه تصویب شده را به مجلس فرستاده و مجلس به‌صورت تشریفاتی آن را تأیید (در واقع برای آگاهی از برنامه‌ها) و برای اجرا مجدداً به دولت عودت داده می‌شود و دولت وفق آن برنامه‌ها، طرح‌های اجرایی سالیانه را تهیه می‌کند. بنابراین، دولت مسئول تهیه برنامه توسعه سالیانه، پنج‌ساله و ۱۰ ساله ویتنام است و همه برنامه مذکور از لحاظ شکل و محتوا باید توسط حزب تصویب شود. روند تهیه برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی استانی نیز شبیه فرایند فوق است با این تفاوت که کمیته‌های خلق (مردمی) استانی و شهری به فراخور ظرفیت‌های خود در راستای استراتژی و برنامه توسعه‌ای ۵ و ۱۰ ساله، استراتژی خاص خود را تهیه و اجرا می‌گذارند.

همان‌طور که در قانون نظارت و ارزیابی کشور ویتنام برای برنامه‌های توسعه آمده است، مسئول اصلی نظارت و ارزیابی با وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری است که نظارت و ارزیابی را از طریق وزارتخانه‌ها، آژانس‌ها، سازمان‌های مرکزی، کمیته‌های مردمی استان‌ها و شهرها، سازمان‌های اجتماعی (شامل گروه‌های محروم مانند اقلیت‌های قومی، افراد دارای معلولیت و ...)، انجمن‌های حرفه‌ای و سازمان‌های غیردولتی، دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی، اتاق تجارت و صنعت و ... انجام می‌دهد.

نظارت و ارزیابی به دو قسمت تقسیم می‌شود، نظارت و ارزیابی نتایج حاصل از اجرای وظایف و راه‌حل‌های اساسی و نظارت و ارزیابی از اجرای وظایف خاص تعیین شده به وزارتخانه‌ها، بخش‌ها، آژانس‌ها، سازمان‌ها و محلات. این نظارت به این صورت است که برای وزارتخانه‌ها، آژانس‌ها، سازمان‌ها در سطح مرکزی و استان‌ها و شهرها، به تفکیک جداولی وجود دارد که متناسب با اهداف و اقداماتی که برای آنها در نظر گرفته شده بود، ارزیابی صورت می‌گیرد. در این جداول، محدودیت‌ها و کاستی‌های سیاست‌ها شناسایی می‌شود، مشکلات و چالش‌های اصلی در اجرای برنامه ذکر می‌شود، پیشنهاد تکمیل سیاست برای دستیابی به هدف ذکر می‌شود و نهایتاً خلاصه درس‌هایی که از اجرای برنامه‌ها گرفته شده است بیان می‌شود.

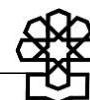
### بخش سوم - تحلیل مقایسه‌ای برنامه توسعه ویتنام و ایران

با توجه به تشریح وضعیت اقتصادی کشور ویتنام و نهاد برنامه‌ریزی توسعه و بررسی انواع سندهای توسعه‌ای در این کشور، در این بخش به مقایسه اسناد توسعه‌ای کشور ویتنام و ایران خواهیم پرداخت. در این بخش اشاره‌ای به کلیات و محتوای استراتژی ده‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور ویتنام خواهد شد.

در قسمت دوم نیز به کلیات و محتوای برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور ویتنام پرداخته و سپس مقایسه‌ای با برنامه پنج‌ساله توسعه ایران انجام خواهد شد.

#### ۱-۳. استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور ویتنام

استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام، به صورت ۱۰ ساله تنظیم می‌شود و توسط حزب کمونیست ویتنام صادر شده و برنامه‌های پنج‌ساله نیز به تبعیت از آن تنظیم و تدوین می‌شود. آخرین استراتژی توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور ویتنام مربوط به سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۱ بوده است. این استراتژی متشکل از یک مقدمه و ۶ بخش است که در جدول ۶ به کلیات آن پرداخته می‌شود:



## جدول ۶. استراتژی دهساله توسعه اقتصادی - اجتماعی ویتنام ۲۰۲۰-۲۰۱۱

ردیف	بخش	عنوان	توضیحات
۱	بخش مقدمه	مقدمه	در این بخش به مسئله نوسازی و صنعتی سازی کشور، توسعه پایدار، افزایش قدرت کل خلق و ساختن کشور برای تبدیل به یک کشور صنعتی با گرایش سوسیالیست تأکید شده است.
۲	بخش اول	وضعیت کشور و زمینه های بین المللی (شامل دو قسمت)	در این بخش به وضعیت ملت و روندی که در ۱۰ سال گذشته طی کرده و همچنین وضعیت حاضر پرداخته شده است.
			در بخش دوم به زمینه های بین المللی و تحولاتی که در سطح جهان اتفاق می افتد از جمله گردشگری، تغییرات آب و هوایی، فقر، ادیان، اقوام و ... اشاره می شود و فرصت ها و چالش هایی که کشور در سطح بین المللی با آن مواجه است پرداخته می شود.
۳	بخش دوم	اصول و دیدگاه توسعه ای کشور (شامل پنج قسمت)	در قسمت اول به توسعه پایدار اشاره می شود و بیان می گردد که توسعه سریع بایستی در کنار توسعه پایدار بوده و توسعه پایدار یک نیاز کامل استراتژیک برای کشور است.
			در قسمت دوم نوگرایی جامع به منظور ایجاد یک کشور قدرتمند با ویژگی هایی نظیر ثروتمندی، دموکراسی، برابری و مدنیت تأکید می شود.
			در قسمت سوم به تمرین دموکراسی، تقویت عامل نیروی انسانی در نظر گرفتن موضوع انسانی به مثابه منبع اصلی و هدف توسعه تأکید شده است.
			در قسمت چهارم به ضرورت توسعه و تلفیق نیروی تولید با سطوح علمی و فناوری فزاینده تأکید شده و همچنین نهایی سازی روابط تولیدی و مقررات اقتصادی بازار سوسیالیست محور برجسته شده است.
۴	بخش سوم	اهداف استراتژیک (شامل سه قسمت)	در قسمت اول به اهداف کلی از جمله ثبات سیاسی، کشور مدرن و صنعتی، بهبود وضع زندگی مادی و معنوی مردم، بهبود موقعیت ویتنام در صحنه بین الملل و ... اشاره شده است.
			اهداف توسعه اقتصادی به مواردی همچون تلاش در جهت رشد اقتصادی میانگین ۷-۸ درصد، ۲/۲ برابر شدن قدرت خرید، تولید سرانه ۳۰۰۰ دلاری و سهم ۸۵ درصدی بخش خدمات و صنعت و ... اشاره شده است.
			اهداف توسعه فرهنگی-اجتماعی به مواردی همچون رسیدن شاخص HDI به متوسط جهانی، (رشد جمعیت ۱/۱، امید به زندگی ۷۵)، رسیدن مشاغل آموزش دیده، به سطح ۷۰ درصد کاهش سالیانه ۲ تا ۳ درصدی نرخ خانوارهای فقیر و ... اشاره شده است.
۵	بخش چهارم	جهت گیری در توسعه، نوآوری در مدل رشد* و تجدید ساختار اقتصاد (شامل دوازده قسمت)	اهداف توسعه محیط زیستی به مواردی همچون رسیدن پوشش جنگلی به ۴۵ درصد، دسترسی کل جمعیت شهری و روستایی به آب پاک، بازیافت ۸۵ درصد زباله های سمی و ۹۵ درصد زباله های جامد و ۱۰۰ درصد زباله های بهداشتی و ... اشاره شده است.
			قسمت سوم به پیشرفت های استراتژیک می پردازد که به موارد مقابل اشاره دارد: ۱. ایجاد یک فضای برابر و رقابتی از طریق ایجاد اصلاحات اداری و مقررات اقتصاد بازار سوسیالیست ۲. توسعه سریع منابع انسانی به ویژه منابع انسانی با کیفیت بالا و تمرکز بر بازسازی جامع سیستم ملی آموزش. ۳. تمرکز بر روی سیستم ترافیک و زیرساخت های بزرگ شهری و ایجاد یک سیستم زیرساختی.

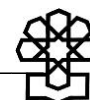
ردیف	بخش	عنوان	توضیحات
			در قسمت چهارم به توسعه صنعت خدمات و به‌ویژه خدمات با ارزش بالا و پتانسیل بالا و قابل رقابت تأکید دارد.
			در قسمت پنجم به توسعه سریع زیرساخت‌ها و به‌ویژه زیرساخت‌های حمل‌ونقل تأکید دارد.
			در قسمت ششم به توسعه مناطق هماهنگ و پایدار و همچنین ایجاد مناطق روستایی و شهری جدید تأکید دارد.
			در قسمت هفتم به توسعه زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی با هماهنگی کامل با توسعه اقتصادی تأکید دارد.
			در قسمت هشتم به توسعه قوی و بهبود کیفیت خدمات بهداشتی برای مردم اشاره دارد.
			در قسمت نهم به توسعه سریع و بازسازی نظام آموزش و پرورش به‌منظور بهبود کیفیت منابع انسانی تأکید دارد.
			در قسمت دهم به توسعه علم و فناوری که انگیزه اصلی فرایند توسعه سریع و پایدار است اشاره دارد.
			قسمت یازدهم به محافظت و بهبود کیفیت محیط‌زیست و برخورد فعالانه با تغییرات آب و هوایی اشاره دارد.
			قسمت دوازدهم به مواردی همچون استقلال، وحدت سرزمین، امنیت سیاسی و نظم اجتماعی، گسترش روابط خارجی و بهبود موقعیت ویتنام در صحنه بین‌المللی اشاره دارد.
			قسمت اول به برعهده گرفتن درست وظایف دولت و همچنین حل کردن رابطه بین دولت و بازار اشاره دارد.
			قسمت دوم به ایجاد تحرک قوی در اصلاحات اداری توسط دولت تأکید دارد.
			قسمت سوم به تقویت مبارزه با فساد و اسراف تأکید دارد.
			در قسمت چهارم نیز به حمایت از مالکیت مردم در ایجاد دستگاه‌های دولتی تأکید شده است.
۶	بخش پنجم	بهبود ظرفیت و اثربخشی دولت برای تضمین اجرای موفقیت‌آمیز استراتژی (شامل چهار قسمت)	در این بخش اشاره دارد که همه مردم و همه مسئولان در جهت هر چه بهتر اجرایی کردن این استراتژی باید وظایف خود را انجام دهند.
۷	بخش ششم	اجرای استراتژی	

Source: Vietnam's Socio-Economic Development Strategy For The Period Of 2011-2020.

\* Innovation of Growth Model

## ۲-۳. برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام

برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی در کشور ویتنام، به‌صورت پنج‌ساله تنظیم می‌شود. آخرین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی، مربوط به دوره ۲۰۲۰-۲۰۱۶ بوده است که توسط وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری تدوین و توسط مجلس ملی ابلاغ می‌شود. این برنامه از ۷ بخش تشکیل شده است که در جدول ۷ به کلیات این برنامه اشاره شده است:



## جدول ۷. کلیات برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام ۲۰۲۰-۲۰۱۶

ردیف	بخش	عنوان	توضیحات
۱	بخش اول	زمینه‌های بین‌المللی و داخلی (شامل دو قسمت)	در قسمت اول به زمینه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای تأثیرگذار بر توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام می‌پردازد که به تحولات، پیشرفت‌ها و چالش‌های موجود در روند جهانی و منطقه‌ای اشاره می‌شود.
			در قسمت دوم به زمینه‌های داخلی می‌پردازد که به پیشرفت‌ها، اقدام‌ها و چالش‌های کشور اشاره می‌کند.
۲	بخش دوم	دیدگاه‌های توسعه‌ای حاکم بر سند	به مواردی که در استراتژی ده‌ساله کشور بوده است تأکید و آنها را مجدداً به‌عنوان اولویت‌های دیدگاه‌های توسعه‌ای کشور بیان می‌کند.
۳	بخش سوم	اهداف برنامه (شامل دو قسمت)	در قسمت اول به اهداف کلی می‌پردازد که به مواردی همچون بازسازی اقتصادی همراه با نوآوری در مدل رشد و بهبود بهره‌وری، تأمین امنیت اجتماعی، افزایش رفاه اجتماعی، عمل به دموکراسی، مدیریت مؤثر منابع و محافظت از محیط‌زیست، نظم و امنیت اجتماعی و ... اشاره شده است.
			به مواردی همچون رشد میانگین ۶/۵-۷ درصدی تولید ناخالص داخلی، رسیدن سرانه تولید به ۳۲۰۰ تا ۳۵۰۰ دلار در سال ۲۰۲۰، رسیدن سهم بخش صنعت و خدمات به ۸۵ درصد تا سال ۲۰۲۰، رسیدن کسری بودجه دولت به زیر ۴ درصد تولید ناخالص داخلی، افزایش ۵ درصدی بهره‌وری کار اجتماعی در سال، کاهش ۱ تا ۱/۵ درصدی سالیانه مصرف انرژی، رسیدن نرخ شهرنشینی به ۴۰ درصد در سال ۲۰۲۰ می‌توان اشاره کرد.
			اهداف اقتصادی
۴	بخش چهارم	اهداف اصلی	به مواردی همچون رسیدن نسبت نیروی کار کشاورزی در کل نیروی کار به ۴۰ درصد تا سال ۲۰۲۰، رسیدن نسبت کارگران آموزش‌دیده به ۷۰ درصد تا سال ۲۰۲۰، رسیدن نرخ بیکاری شهری تا سال ۲۰۲۰ به زیر ۴ درصد، پوشش بیش از ۸۰ درصدی بیمه درمانی تا سال ۲۰۲۰ و کاهش هر ساله ۱ تا ۱/۵ درصدی فقر می‌توان اشاره کرد.
			اهداف اجتماعی
۵	بخش پنجم	اهداف محیط‌زیستی	به موارد زیر می‌توان اشاره کرد: درصد جمعیت استفاده از آب پاک تا سال ۲۰۲۰ در مناطق شهری ۹۵ درصد و در حومه ۹۰ درصد خواهد بود. میزان پسماندهای خطرناک فرآوری شده تا سال ۲۰۲۰، ۸۵ درصد خواهد بود. میزان پسماندهای پزشکی فرآوری شده تا سال ۲۰۲۰، ۹۵-۱۰۰ درصد خواهد بود. پوشش جنگلی تا سال ۲۰۲۰ به حدود ۴۲ درصد می‌رسد.
			اهداف محیط‌زیستی
۶	بخش ششم	پیش‌بینی برخی از تعادل‌های کلان	به مواردی همچون رشد اقتصادی، ارتباط بین انباشت و مصرف، تعادل بودجه دولت، ظرفیت عرضه برق و... اشاره شده است.
۷	بخش هفتم	اجرای برنامه	به مواردی همچون توسعه اقتصاد بازار سوسیالیست‌گرا، ثبات اقتصاد کلان و ایجاد محیط و انگیزه مطلوب برای توسعه اقتصادی - اجتماعی، ادامه ترویج بازسازی اقتصادی همراه با نوآوری در مدل رشد، بهبود بهره‌وری، کارایی و رقابت اقتصادی، سرعت بخشیدن به پیشرفت در ساختن سیستم‌های زیرساختی، بهبود کیفیت منابع انسانی و تقویت ظرفیت علم و فناوری، ترکیب و هماهنگی توسعه اقتصادی، توسعه فرهنگی، پیشرفت اجتماعی و بهبود برابری اجتماعی و استانداردهای زندگی، توسعه پایدار فرهنگ، جامعه و مراقبت‌های بهداشتی، پاسخ فعالانه به تغییرات آب و هوایی، جلوگیری از بلایای طبیعی و تقویت مدیریت منابع طبیعی و حفاظت از محیط‌زیست و ... اشاره شده است.
	بخش هشتم	پیوست	در این بخش بر اجرای برنامه توسط دولت و تمام بخش‌ها و مردم تأکید شده است.
	بخش نهم	پیوست	یک پیوست که شامل عمده شاخص‌ها و متغیرهای کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی است که به‌صورت سالیانه پیش‌بینی شده است که نرخ به چقدر باید برسد.

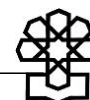
Source: Vietnam's The Five-Year Socio-Economic Development Plan 2016-2020.

## ۳-۳. برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران

قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به صورت پنج‌ساله تدوین می‌شود. آخرین برنامه، مربوط به دوره زمانی ۱۴۰۰-۱۳۹۶ بوده که توسط دولت تدوین و تنظیم شده و توسط رئیس‌جمهور ابلاغ شده است. این برنامه شامل ۲۰ بخش است که به اکثر موضوعات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور پرداخته است. در جدول ۸ به کلیات این برنامه اشاره شده است:

جدول ۸. کلیات برنامه ششم توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی ایران ۱۴۰۰-۱۳۹۶

ردیف	بخش	عنوان	توضیحات
۱	بخش اول	اقتصاد کلان	در این قسمت در قالب سه جدول به اهداف کمی مواردی همچون تولید ناخالص داخلی، تولید سرانه، نرخ تورم، نرخ بیکاری، صادرات و واردات متوسط رشد ارزش افزوده و اشتغال و ... اشاره شده است.
۲	بخش دوم	بودجه و مالیه عمومی	به مسائلی همچون ممنوع بودن برقراری هرگونه تخفیف یا معافیت مالیاتی، توزیع عوارض آلاینده‌ها و واحدهای تولیدی هر شهرستان به همان شهرستان، تعیین سهم صندوق توسعه از منابع صادرات نفت و معیانات گازی، سقف اعتبارات هزینه‌ای بودجه عمومی دولت، ممنوعیت ایجاد و تحمیل هرگونه بار مالی مازاد بر ارقام مندرج در قوانین بودجه سنواتی و ... می‌توان اشاره کرد. همچنین در قالب جدول چهارم، ارقام پیش‌بینی شده مواد بودجه سالیانه (درآمدها و هزینه) آورده شده است
۳	بخش سوم	نظام پولی و بانکی و تأمین منابع مالی	به مواردی همچون انتشار اوراق بهادار برای تسویه طلبکاران، انتشار صکوک اسلامی، اسناد خزانه اسلامی، به ۷ درصد رسیدن ضریب نفوذ بیمه‌های بازرگانی، گسترش و افزایش رشته‌های بیمه‌های در بخش تولیدی و تجاری، متناسب‌سازی حقوق بازنشستگان و مستمری‌بگیران، ارتقای نظارت بانک مرکزی، ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار و ... اشاره شده است
۴	بخش چهارم	محیط کسب و کار، خصوصی‌سازی و مناطق آزاد	به مواردی همچون واگذاری شرکت‌های دولتی از طریق عرضه سهام در بازار سرمایه، کاهش تصدیگری دولت، ارتقا به رتبه سوم منطقه در شاخص رقابت‌پذیری بین‌المللی و ... اشاره شده است
۵	بخش پنجم	توازن منطقه‌ای، توسعه روستایی و توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر	به مواردی همچون تهیه برنامه آمایش سرزمین ملی و استانی، تخصیص ۳ درصد درآمدهای نفتی به استان‌های نفت‌خیز و کمتر برخوردار و ... اشاره شده است
۶	بخش ششم	نظام اداری، شفافیت و مبارزه با فساد	به مواردی همچون کاهش حجم، اندازه و ساختار مجموع دستگاه‌های اجرایی، راه‌اندازی سامانه ثبت حقوق و مزایا و امکان تجمیع کلیه پرداخت‌ها به مقامات، رؤسا، مدیران کلیه دستگاه‌های اجرایی و ... اشاره شده است
۷	بخش هفتم	کشاورزی	به مواردی همچون تأمین امنیت غذایی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی زراعی، دامی و آبی به میزان نودوپنج درصد (۹۵٪) در پایان اجرای قانون برنامه، توسعه کشاورزی حفاظتی، توسعه کشت نشایی، به‌نژادی و به‌زراعی، راه‌اندازی زیرساخت شناسه‌گذاری، برنامه الکترونیکی و رهگیری کالا و نهاده کشاورزی و دامی اشاره کرد. همچنین در قالب جدول شماره ۵ به اهداف کمی حوزه کشاورزی می‌پردازد.
۸	بخش هشتم	آب	به مواردی همچون افزایش عملکرد در واحد سطح و افزایش بهره‌وری در تولید محصولات کشاورزی، توسعه روش‌های آبیاری نوین، حمایت از توسعه گلخانه‌ها و انتقال کشت از فضای باز به فضای کنترل‌شده و ... اشاره شده است



ردیف	بخش	عنوان	توضیحات
۹	بخش نهم	محیط‌زیست و منابع طبیعی	به مواردی همچون نظارت بر ارزیابی راهبردی محیط‌زیست (SEA) در سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای و ارزیابی آثار زیست‌محیطی (EIA) طرح‌های بزرگ، اجرای برنامه عمل حفاظت، احیا، مدیریت و بهره‌برداری مناسب از تالاب‌های و ... کشور اشاره شده است
۱۰	بخش دهم	انرژی، صنعت و معدن	به مواردی همچون ارائه شفاف درآمدها و پرداخت‌های مرتبط با قانون هدفمندی یارانه‌ها، تشکیل شورای معادن هر استان، کاهش سالیانه ۵ درصدی تلفات انرژی در بخش ساختمان و ... اشاره شده است
۱۱	بخش یازدهم	حمل‌ونقل و مسکن	به مواردی همچون تقویت اقتصاد حمل‌ونقل ریلی و ترغیب سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در این زمینه، تقویت اقتصاد حمل‌ونقل هوایی، حمایت از سازندگان داخلی تجهیزات مورد نیاز صنعت حمل‌ونقل ریلی شهری و بین‌شهری و ... اشاره شده است
۱۲	بخش دوازدهم	آموزش عمومی، آموزش عالی و علم و فناوری	به مواردی همچون اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، تهیه نظام رتبه‌بندی معلمان و استقرار نظام پرداخت‌ها و ... اشاره شده است
۱۳	بخش سیزدهم	ارتباطات و فناوری اطلاعات	به مواردی همچون افزایش ظرفیت انتقال (ترانزیت) پهناهای باند عبوری از کشور به سی ترابیت بر ثانیه، توسعه زیرساخت‌های خدمات الکترونیکی در مناطق محروم و روستایی، توسعه دولت الکترونیک و حفظ یکپارچگی شبکه ملی اطلاعات و ... اشاره شده است
۱۴	بخش چهاردهم	سلامت، بیمه، سلامت و زنان و خانواده	به مواردی همچون اجباری شدن پوشش بیمه سلامت برای تمامی آحاد جمعیت کشور، تولید نظام سلامت از جمله بیمه سلامت شامل سیاست‌گذاری اجرایی، برنامه‌ریزی‌های راهبردی، ارزشیابی، اعتبارسنجی و نظارت و ... اشاره شده است
۱۵	بخش پانزدهم	بیمه اجتماعی، امور حمایتی و آسیب‌های اجتماعی	به مواردی همچون افزایش حداقل ۲۰ درصدی مستمری خانواده‌های تحت پوشش امداد و بهزیستی، تهیه طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق، حاشیه‌نشینی، کودکان کار و مفسد اخلاقی و ... اشاره شده است
۱۶	بخش شانزدهم	امور ایثارگران	به مواردی همچون اجرای صحیح سیاست‌های کلی ترویج و تحکیم فرهنگ ایثار و جهاد و ساماندهی امور ایثارگران، ترویج فرهنگ ایثار، اجرای صحیح و بموقع قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران و ... اشاره شده است.
۱۷	بخش هفدهم	فرهنگ، هنر و ورزش	به مواردی همچون تسهیل فرایند صدور مجوز و بازنگری و کاهش ضوابط و مقررات محدودکننده تولید و نشر آثار فرهنگی و هنری و ایجاد امنیت لازم برای تولید و نشر آثار، توسعه فضاهای مذهبی فرهنگی و بهره‌گیری بهینه از اماکن مذهبی و تثبیت جایگاه مسجد، احداث و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی و ... اشاره شده است.
۱۸	بخش هجدهم	امور سیاسی، دفاعی و امنیتی	به مواردی همچون اختصاص حداقل پنج درصد (۵٪) از منابع بودجه عمومی و درآمدهای اختصاصی را به‌عنوان سهم تقویت بنیه دفاعی، پشتیبانی‌های لازم را به‌منظور افزایش توان دفاعی کشور در تراز قدرت منطقه‌ای و تأمین منافع و امنیت ملی و ... اشاره شده است
۱۹	بخش نوزدهم	موضوع حقوقی و قضائی	در این قسمت قوانینی برای افزایش دقت و سرعت در ارائه خدمات قضایی، تحقق عدالت قضایی و احیای حقوق عامه، ارتقای کیفیت و کاهش اطاله دادرسی و ایجاد فرصت برابر برای دسترسی آحاد مردم به خدمات قضایی و کاهش ورودی پرونده‌ها و پیشگیری از وقوع جرم و دعاوی و اصلاح مجرمان و کاهش جمعیت کیفری و ... ارائه شده است.
۲۰	بخش بیستم	نظارت و ارزشیابی برنامه	در این قسمت به تدوین و تصویب سند ملی کار شایسته، سند ملی راهبرد انرژی کشور، سند ملی توانمندسازی و ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی و همچنین لازم‌الاجرا شدن قوانین این سند تأکید شده است.

مأخذ: برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

## ۳-۴. مقایسه برنامه توسعه ایران و برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام

پس از ذکر کلیاتی از برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی کشو ویتنام و ایران، در این قسمت در جدول زیر، به مقایسه ویژگی‌های این برنامه در دو کشور پرداخته خواهد شد:

جدول ۹. مقایسه برنامه توسعه ویتنام و ایران

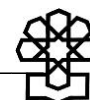
ردیف	ویژگی	برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران	برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی ویتنام
۱	از لحاظ زمانی	پنج‌ساله	پنج‌ساله
۲	تنظیم‌کننده سند	سازمان برنامه و بودجه دولت	وزارت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری
۳	ابلاغ‌کننده	رئیس‌جمهور	مجلس ملی
۴	ساختار	شامل ۲۰ بخش موضوع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	شامل ۶ بخش با موضوعات متنوع
۵	بیان وضعیت موجود و عملکرد دوره اخیر	در اسناد پشتیبان اشاره شده است	دربرگیرنده بیان وضعیت موجود و عملکرد دوره اخیر
۶	ارائه زمینه‌ها، فرصت‌ها و چالش‌های بین‌المللی و تحولات سطح جهان	فاقد این ویژگی	دربرگیرنده ارائه زمینه‌ها، فرصت‌ها و چالش‌های بین‌المللی و تحولات سطح جهان
۷	ارائه اصول و دیدگاه‌های توسعه‌ای حاکم بر سند	فاقد این ویژگی	دربرگیرنده ارائه اصول و دیدگاه‌های توسعه‌ای حاکم بر سند
۸	تعیین اهداف کمی	دربرگیرنده اهداف کمی ولی نه به‌صورت کامل و هر ساله همچنین در اسناد پشتیبان نیز آمده است	دربرگیرنده اهداف کمی برای اکثر شاخص‌ها و به‌صورت سالیانه
۹	تعیین اهداف و پیشرفت‌های استراتژیک و راه‌حل‌ها خاص	بسیار ضعیف طرح شده است	دربرگیرنده تعیین اهداف و پیشرفت‌های استراتژیک و راه‌حل‌های خاص
۱۰	جامعیت همه بخش‌های اقتصادی	دربرگیرنده همه بخش‌های اقتصادی	بیان موارد کلی و کلیدی و ذکر جامع آنها در اسناد و برنامه‌های بخشی

مأخذ: تحقیق.

اما فارغ از ویژگی‌های شکلی و ساختاری، نکته حائز اهمیت تفاوت ماهوی و محتوایی احکام برنامه‌های توسعه در دو کشور است. درواقع با نگاهی به آخرین سند برنامه‌ریزی ویتنام (برنامه هشتم) و مقایسه مفاد و احکام آن با برنامه توسعه ششم ایران، متوجه می‌شویم که آنچه در کشور ویتنام ذیل سند برنامه هشتم در حال پیگیری است، عملاً ناظر بر مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌ها و فعالیت‌های اولویت‌دار است که در کنار برخی اهداف کلان سند برنامه این کشور را تشکیل داده است.

در برنامه توسعه این کشور اولاً اهداف در بخش‌های مختلف اقتصادی، جنبه ارشادی دارد، ولی مبتنی بر یک نگاه برنامه‌ای ۴ بخش را به‌صورت کامل شامل می‌شود که عبارتند از: ۱. جهت‌گیری ۲. اهداف ۳. فعالیت‌های اولویت‌دار ۴. سیاست‌های اجرایی و ابزارهای قانونی.

برای نمونه، آنچه در برنامه هشتم توسعه کشور ویتنام در بخش خدمات، برنامه‌ریزی شده است در جدول ۱۰ آمده است:



### جدول ۱۰. مفاد برنامه‌ریزی توسعه در بخش خدمات کشور ویتنام - ۲۰۲۰-۲۰۱۵

جهت‌گیری	توسعه بخش خدمات که به‌طور مستحکم با تولید مرتبط است و باعث ایجاد درآمد بالا برای کشور و ایجاد شغل برای مردم می‌شود. تقویت نقاط ترانزیت زمینی در منطقه و ارائه کالاها و خدمات متنوع برای پاسخگویی به تقاضای بازار داخلی و بین‌المللی.
اهداف	<p>- افزایش ارزش کالاها ۱۲ درصد در سال و فروش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی به‌طور متوسط ۹ تا ۱۰ درصد در سال.</p> <p>- گسترش بازارها به مناطق دورافتاده و روستایی.</p> <p>- افزایش تعداد گردشگران تا سال ۲۰۲۰ به ۶ میلیون نفر و تشویق اقامت متوسط بیش از ۱۰ روز برای هر نفر به منظور کسب درآمد حداقل سالیانه ۹۵۳ میلیون دلار آمریکا.</p> <p>- تولید سوغاتی برای گردشگران (یک منطقه، یک محصول) تا سال ۲۰۲۰. توسعه ۲۵ سایت گردشگری؛ بررسی و تخصیص ۴۰ سایت گردشگری، بهبود و توسعه ۱۰ سایت چرخه گردشگری با کیفیت.</p> <p>- تلاش برای طراحی وبسایت‌های اینترنتی برای تبلیغات گردشگری مرتبط با وبسایت‌های ASEAN، GMS، و PATA.</p> <p>- استقرار نمایندگان گردشگری/دفاتر ارتباطی در پنج کشور خارجی که صاحبان بازارهای اصلی هستند.</p> <p>- سازماندهی برای سومین سال بازدید از لائوس در سال ۲۰۱۸ برای تبلیغات و ترویج گردشگری داخلی «لائوسیت لائوس».</p> <p>- توسعه مؤسسات مالی برای اطمینان از اثربخشی بالا و گسترش خدمات آن‌ها.</p>
گردشگری	<p>- توسعه گردشگری براساس استفاده از پتانسیل میراث طبیعی، فرهنگی و تاریخی به شیوه‌ای مؤثر و پایدار از طریق مشارکت مردم.</p> <p>- ایجاد چرخه خدمات کامل و پیوند آن به سیستم‌های گردشگری داخلی و بین‌المللی؛ آموزش پرسنل راهنمای تور؛ تبدیل گردشگری به بخش درآمدزای کشور با تمرکز بر بازدیدهای طولانی‌مدت گردشگری و افزایش هزینه‌های گردشگری برای ایجاد اشتغال و درآمد برای جمعیت محلی.</p>
فعالیت‌های اولویت دار	<p>فروش عمده و ارائه منظم کالا به جامعه و طبق تقاضای بازار، تسهیل دسترسی مردم به کالا. ایجاد و بهبود شبکه‌های جامع و مدرن خرده</p>
خدمات لجستیک	<p>- توسعه کیفی سیستم‌های حمل‌ونقل کالا به منظور ایجاد سیستم‌های حمل‌ونقل روان و سریع و مراکز تجاری ترانزیت داخلی زیرمنطقه‌ای،</p> <p>- توسعه جاده‌های استاندارد برای اطمینان از خدمات حمل‌ونقل کالا و پیوند آن‌ها با کشورهای همسایه.</p> <p>- توسعه تأسیسات در امتداد بزرگراه‌ها مانند توقفگاه‌ها یا پارکینگ‌ها، انبارهای کالا و ایستگاه‌های وسایل نقلیه و ساخت چهار پارک تدارکاتی: Nateuay، Savannakhet، Vientiane Capital، Champhasak.</p> <p>- بهبود پست‌های بازرسی ورودی و خروجی طبق استانداردهای بین‌المللی در امتداد کریدورهای خدمات ترانزیت به مرزها برای تسهیل خدمات‌رسانی روان و سریع.</p>
امور مالی بانکی	<p>ارتقاء کارایی بانک‌ها و مؤسسات تجاری به استانداردهای منطقه‌ای و بین‌المللی برای ایجاد تجارت روان و سریع به‌منظور ارتقای توسعه اقتصادی-اجتماعی.</p>
سیاست‌های اجرایی و ابزارهای قانونی	<p>- ترویج سرمایه‌گذاری عمومی و خصوصی برای توسعه محصولات گردشگری.</p> <p>- بهبود کیفیت مکان‌های گردشگری، انجام بررسی و برنامه‌ریزی توسعه مجدد محل‌های گردشگری در راستای جهت‌گیری گردشگری ملی، به‌منظور ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری بیشتر برای بخش دولتی و خصوصی.</p> <p>- تمرکز بر توسعه و نوسازی امکانات محل‌های گردشگری طبق استانداردهای بین‌المللی.</p> <p>- گسترش و ترویج فراخوان برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی بیشتر برای سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری.</p> <p>- نظارت و تشویق واحدهای تجاری برای مشارکت منظم در صندوق گردشگری.</p> <p>- حمایت و ترویج بخش‌های مرتبط با گردشگری برای مشارکت فعال در ترویج این حوزه.</p> <p>- تعیین دیپلمات‌ها و نمایندگان مربوطه برای ترویج گردشگری لائوس در کشورهای هدف.</p> <p>- آگاهی مردم لائوس را از حفظ سنت‌ها و فرهنگ منحصربه‌فرد و افتخارآمیز خود افزایش دهید.</p> <p>- تشویق مقامات اداری محلی برای سازماندهی فعالیت‌های گردشگری مانند نمایشگاه‌های فرهنگی اقلیت‌های قومی، نمایشگاه‌های سنت‌های محلی و سایر فعالیت‌های مهم برای معرفی فرهنگ منحصربه‌فرد و شیوه زندگی محلی.</p> <p>- تثبیت بازارها و مدیریت خدمات بازار و محافظت از مصرف‌کنندگان با برچسب کیفیت، قیمت و جزئیات کالا. تمرکز بر بهبود بازارها، کالاها و مکانیسم‌های مدیریت قیمت به شیوه‌ای واقعاً فعال و طبق اقتصاد بازار.</p> <p>- افزایش توسعه اقتصادی در شهرهای کوچک و توسعه خدمات شهری برای ایجاد فرصت برای اشتغال غیرکشاورزی.</p>

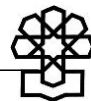
مأخذ: همان.

اما در برنامه توسعه ششم ایران، آنچه به چشم می‌زند عمدتاً احکام و گزاره‌های تکلیفی است که برخی موارد دارای تکالیف جزئی و برخی نیز به صورت کلی بدون هدف کمی است و کاملاً با سند برنامه ملی توسعه ویتنام متفاوت است. برای مثال در جدول ۱۱ برخی از مواد مربوط به بخش بودجه و مالیه عمومی آمده است.

#### جدول ۱۱. مفاد برنامه‌ریزی توسعه در بخش بودجه و مالیه عمومی کشور ایران - ۱۴۰۰-۱۳۹۶

<p>ماده (۶)- به منظور تحقق صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی، اصلاح نظام درآمدی دولت و همچنین قطع وابستگی بودجه به نفت تا پایان اجرای قانون برنامه ششم:</p> <p>الف) برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح یا معافیت مالیاتی جدید طی سال‌های اجرای قانون برنامه ممنوع است.</p> <p>ب) عوارض موضوع ماده (۳۸) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷ و بندهای آن و نیز عوارض آلاینده‌گی موضوع تبصره «۱» ماده مذکور و عوارض ارزش‌افزوده گاز طبیعی و عوارض شماره‌گذاری خودروها به شرح زیر در مورد بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده مذکور توسط سازمان امور مالیاتی کشور توزیع می‌گردد:</p> <p>۱. عوارض وصولی بند «الف» ماده (۳۸) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، با رعایت ترتیبات قانونی و پس از کسر وجوه مقرر در قانون مذکور و واریز به حساب تمرکز وجوه آن استان نزد خزانه‌داری کل کشور از طریق حساب رابطی که بنا به درخواست سازمان امور مالیاتی کشور توسط خزانه‌داری کل کشور افتتاح می‌گردد، به نسبت هفتاد درصد (۷۰٪) شهرها و سی درصد (۳۰٪) روستاها و مناطق عشایری و براساس شاخص جمعیت به حساب شهرداری‌ها و دهیاری‌ها واریز می‌گردد. سهم روستاهای فاقد دهیاری و مناطق عشایری به حساب فرمانداری‌های شهرستان مربوط واریز می‌گردد تا با مشارکت بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در همان روستاها و مناطق عشایری هزینه شود.</p> <p>تبصره - عوارض وصولی موضوع این جزء نیاز به طی مراحل تخصیص نداشته و حداکثر تا پانزدهم ماه بعد با تخصیص صد در صد (۱۰۰٪) به حساب شهرداری‌ها و دهیاری‌ها واریز می‌گردد.</p> <p>۲. عوارض موضوع بندهای «ب»، «ج» و «د» ماده (۳۸) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده و همچنین عوارض ارزش‌افزوده گاز طبیعی موضوع قانون مذکور و عوارض شماره‌گذاری خودروهای موضوع بند «ج» ماده (۴۳) قانون مذکور به حساب تمرکز وجوه به نام سازمان امور مالیاتی کشور نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود. وجوه مذکور حداکثر تا پانزدهم ماه بعد به نسبت دوازده درصد (۱۲٪) سهم کلان‌شهرها، پنجاه‌وسه درصد (۵۳٪) سایر شهرها و سی‌وپنج درصد (۳۵٪) روستاها و مناطق عشایری براساس شاخص‌هایی که به موجب دستورالعملی که توسط سازمان و وزارت کشور ابلاغ می‌شود، محاسبه و بین تمام شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و مناطق عشایری توزیع می‌گردد. سهم روستاهای فاقد دهیاری و مناطق عشایری، به حساب فرمانداری شهرستان مربوطه واریز خواهد شد تا حسب مقررات و مصوبات کمیته‌های برنامه‌ریزی شهرستان صرف امور عمران و آبادانی همان روستاها و مناطق عشایری شود. همچنین سی درصد (۳۰٪) عوارض ارزش‌افزوده موضوع این جزء دریافتی از واحدهای تولیدی مستقر در شهرک‌ها و نواحی صنعتی شهرستان‌ها برای تأمین زیرساخت‌ها و ارائه خدمات در آنها و تکمیل طرح‌های (پروژه‌های) نیمه‌تمام شهرک‌ها و نواحی صنعتی استان، در اختیار شرکت شهرک‌های صنعتی استان قرار می‌گیرد. این سهم از مبلغ مربوط به شهرهای استان به نسبت کسر می‌گردد.</p> <p>تبصره - پنج درصد (۵٪) از مبلغ موضوع سهم سی درصد (۳۰٪) شهرک‌های استان جهت ارائه خدمات مربوطه در همان شهرک‌ها در اختیار شرکت‌های خدماتی موضوع قانون نحوه واگذاری، مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی مصوب ۱۳۸۷/۲/۳۱ قرار می‌گیرد. شرکت شهرک‌های صنعتی و نواحی صنعتی غیردولتی نیز مشمول این حکم هستند.</p> <p>در طول برنامه ششم جزء «۲» بند «ب» این ماده در بخش مغایرت بر تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۳۹) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده حاکم است.</p> <p>۳. عوارض آلاینده‌گی واحدهای تولیدی موضوع تبصره «۱» ماده (۳۸) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در هر شهرستان به نسبت جمعیت بین شهرداری‌ها، دهیاری‌ها و فرمانداری‌ها (برای روستاهای فاقد دهیاری و مناطق عشایری) همان شهرستان توزیع می‌گردد. در صورتی که آلودگی واحدهای بزرگ تولیدی (پنجاه نفر و بیشتر) به بیش از یک شهرستان در یک استان سرایت کند، عوارض آلودگی براساس سیاست‌های اعلامی سازمان به نسبت تأثیرگذاری، در کمیته‌ای مرکب از رئیس سازمان استان و فرمانداران شهرستان‌های ذی‌ربط، مدیرکل محیط‌زیست و مدیرکل امور مالیاتی استان بین شهرستان‌های متأثر توزیع می‌شود.</p> <p>تبصره - در صورتی که شهرستان‌های متأثر از آلودگی در دو یا چند استان واقع شده باشند، اعضای کمیته توزیع‌کننده عوارض آلودگی واحدهای بزرگ (پنجاه نفر و بیشتر) متشکل از نماینده سازمان، رؤسای سازمان استان‌های ذی‌ربط، نماینده سازمان حفاظت محیط‌زیست و نماینده ادارات کل امور مالیاتی استان‌های مربوطه براساس سیاست‌های اعلامی سازمان اقدام به توزیع عوارض آلودگی خواهند کرد.</p>
---

مأخذ: همان.



همان‌طور که ملاحظه می‌شود با مقایسه جداول ۱۰ و ۱۱ متوجه خواهیم شد که آنچه بر برنامه توسعه کشوری همچون ویتنام حاکم است گزاره‌های کلی و ارشادی است، ولی در ۴ محور جهت‌گیری، اهداف، فعالیت‌های اولویت‌دار و سیاست‌های اجرایی و ابزارهای قانونی به‌عنوان اجزای اصلی یک حکم برنامه‌ای قابل‌دسته‌بندی است. همچنین تلاش بر آن است که راهبرد یا راهبردهای کلانی را در حوزه‌های مشخص شده دنبال کند؛ اما آنچه بر برنامه توسعه ایران حاکم است عمدتاً احکامی تکلیفی است که همگی از جنس قانون و تکلیف بوده و همچنین می‌توان گفت راهبرد کلانی را در برنامه توسعه ایران مشاهده نمی‌کنیم و عمدتاً به مسائل خیلی جزئی می‌پردازد.

### جمع‌بندی

کشور ویتنام به‌عنوان یکی از اقتصادهای در حال ظهور در سال‌های اخیر رکوردهای قابل‌توجهی را در عرصه اقتصاد آسیا به‌خود اختصاص داده است. به‌نحوی که در سال ۲۰۲۰ در حالی که اکثر اقتصادها به‌واسطه بیماری کرونا در وضع نامناسبی قرار داشتند رشد اقتصادی ۲/۹ درصدی را تجربه کرده است. البته این به‌معنای آن نیست که ویتنام توانسته است در عرصه بین‌الملل به‌عنوان یک کشور توسعه‌یافته و یا کشوری با سطح درآمد متوسط به بالا شناخته شود؛ اما با توجه به وضعیت سه دهه قبل این کشور و تحولات رخ داده در سال‌های اخیر به‌نظر می‌رسد می‌توان در یک دهه آینده از این کشور عملکرد بهتری را انتظار داشت.

در این میان، برنامه‌های توسعه ملی که از پیش از دوران جهش اقتصادی این کشور به‌عنوان یکی از ابزارهای تنظیم‌گری و هماهنگی اقتصادی مورد استفاده بوده است، همچنان در دوران جدید نیز نقش مهمی در ساختار سیاسی و تصمیم‌گیری‌های کلان اقتصادی این کشور داشته است. البته، مدعای گزارش حاضر هیچ‌گاه این نبوده است که رمز خروج ویتنام از دام فقر سی سال پیش خود، وجود برنامه‌های توسعه بوده است؛ زیرا در دوران پیش از جهش اقتصادی نیز این کشور واجد اسناد برنامه‌ریزی ملی بوده است. مسئله اصلی شکل‌گیری اراده لازم در این کشور، برای ایجاد یک جهش اقتصادی و تحول در ساختار اقتصادی بوده است که نقطه عطف آن برنامه موسوم به دوی موی در کنگره ششم حزب کمونیست ویتنام در سال ۱۹۸۶ بوده است که در بخش دوم گزارش به تفصیل به چپستی آن اشاره گردید؛ اما پرواضح است که ابزار برنامه‌ریزی ملی توانسته است این تحول و جهش را منظم و قاعده‌مند نماید و به‌نوعی تسهیلگری لازم را در این عرصه به ارمغان داشته باشد. به‌عبارت بهتر و در پاسخ به دغدغه و پرسش اولیه این پژوهش که در مقدمه گزارش به آن اشاره شد، یقیناً برنامه‌های توسعه در موفقیت این کشور نقش‌آفرین بوده است. همچنین، کارایی برنامه‌های توسعه در این کشور به نوع و قالب برنامه‌ریزی به‌شدت وابسته است که در بخش سوم گزارش به تفصیل به این تفاوت‌ها با برنامه‌ریزی‌های ملی کشور ما اشاره گردید.

با وجود این، لزوماً تغییر این قالب در یک کشور، به پیشرفت اقتصادی ختم نخواهد شد. بلکه علت پیشرفت در موضوعات دیگری است که برنامه ملی به‌عنوان ابزاری جهت هماهنگی‌های بین‌بخشی و بین‌زمانی می‌تواند در ادواری از این پیشرفت نقش‌آفرین باشد.

در آخر نیز به این نکته باید اشاره داشت که فارغ از ویژگی‌های شکلی و ساختاری که تفاوت‌هایی بین برنامه توسعه کشور ویتنام و ایران وجود دارد، نکته حائز اهمیت تفاوت ماهوی و محتوایی احکام برنامه‌های توسعه در دو کشور است.

آنچه در برنامه توسعه کشور ویتنام دنبال می‌شود، عملاً ناظر بر مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌ها و فعالیت‌های اولویت‌دار است که در کنار برخی اهداف کلان سند برنامه این کشور را تشکیل داده است. این درحالی است که در کشور ما برنامه ناظر بر مجموعه‌ای از احکام نامنسجم و سهم‌خواهی دستگاه‌ها با بار مالی فراوان بر کشور است. در برنامه توسعه کشور ویتنام بخش‌ها به صورت کلی و مواد آن نیز هم به صورت کلی است و به چهار دسته جهت‌گیری، اهداف، فعالیت‌های اولویت‌دار و سیاست‌های اجرایی و ابزارهای قانونی برای هر بخش تقسیم می‌شود. در این برنامه، گزاره‌ها به صورت کلی و ارشادی است و مهم‌تر آنکه سعی می‌کند راهبرد یا راهبردهای کلانی را در حوزه‌های مشخص شده دنبال کند؛ اما آنچه در برنامه توسعه ایران حاکم است عمدتاً احکامی تکلیفی است، ازسویی این نکته را نیز می‌توان اضافه کرد که به نظر می‌رسد برنامه‌های توسعه در ایران، راهبرد کلانی را دنبال نمی‌کنند و عمدتاً به مسائل بسیار جزئی می‌پردازند.

### منابع و مأخذ

۱. امینی، آرمین و سمیرالسادات، شکراللهی. جهانی شدن و توسعه اقتصادی در ویتنام، فصلنامه سیاست جهانی، ش ۷، ۱۳۹۳.
۲. برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
۳. حاجی یوسفی، امیرمحمد و سیدمهدی، حبیبی. ادراک‌سازی رهبران و عادی‌سازی سیاست ویتنام در قبال آمریکا، فصلنامه روابط بین‌الملل، ش ۲۹، ۱۳۹۷.
۴. دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ویتنام، وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات، ۱۳۸۹.
۵. رهنما، سعید. نقد اقتصاد سیاسی: بازخوانی انقلاب‌های قرن بیستم (انقلاب‌های ویتنام)، ۱۳۹۶.
۶. سایت سفارت جمهوری اسلامی ایران در ویتنام.
۷. صباغیان، علی. کالبدشناسی فرایند الحاق ویتنام به سازمان تجارت جهانی، فصلنامه پژوهش‌های تجارت جهانی، ۱۳۸۳.
۸. مؤمنی، فرشاد. ریشه‌یابی ساختاری اشتباهات دولت قبل، مهم‌تر از تنبیه متخلفان، ۱۳۹۳. .... <https://b2n.ir/752743>
9. Banking & Financial Institutions Department of vietnam (2019), The decision-making process of fiscal policy in Vietnam.
10. Binh P. Le. (2005). Doi Moi, A Selected Bibliography of Vietnam's Economic Transformation 1986-2000, Pennsylvania State University.
11. Dang, Giang & Low Sui, Pheng (2015). Infrastructure Investments In Developing Economies: The Case Of Vietnam. Singapore:Springer Press.
12. Marr, D. G. & White, C. P. (Eds). (1988). Postwar Vietnam: dilemmas in socialist development (Vol. 3). SEAP Publications.
13. Nguyen Thi Tue Anh, Luu Minh Duc, and Trinh Duc Chieu (2016) The Evolution of Vietnamese industry.
14. Pham Nguyen Ha, Anastasia Pharris, Nguyen Thanh Huong, Nguyen Thi Kim Chuc, Ruairi Brughra and Anna Thorson, (2010), The evolution of HIV policy in Vietnam: from punitive control measures to a more rights-based approach.
15. Riedel, J. & Turley, W. S. (1999). The politics and economics of transition to an open market economy in Viet Nam.
16. Shenon, P. (28 April 1998). "Nguyễn Văn Linh, Vietnam's Ex-Party Chief, Dies at 82.". New York Times.
17. Siwei tan (2012), Reconsidering the Vietnamese development vision of "industrialisation and modernisation by 2020".
18. Thang, B. T. (2001). "After the war: 25 years of economic development in Vietnam. Commentary". <http://www.nira.or.jp/past//publ/review/2000spring/06thang.pdf>.
19. Ulrich Camen, 2006. "Monetary policy in Vietnam: the case of a transition country," BIS Papers chapters, in: Bank for International Settlements.
20. Van, Canh Nguyen; Cooper, Earle (1983). Vietnam under Communism, 1975–1982, Hoover Press.
21. VCP. (2008). Documents of VCP Congresses during economic reform and international integration, National Political Publisher, Vietnam.
22. Vietnam's socio-economic development strategy for the period of 2011-2020.
23. Vietnam's the five-year socio-economic development plan 2016-2020.